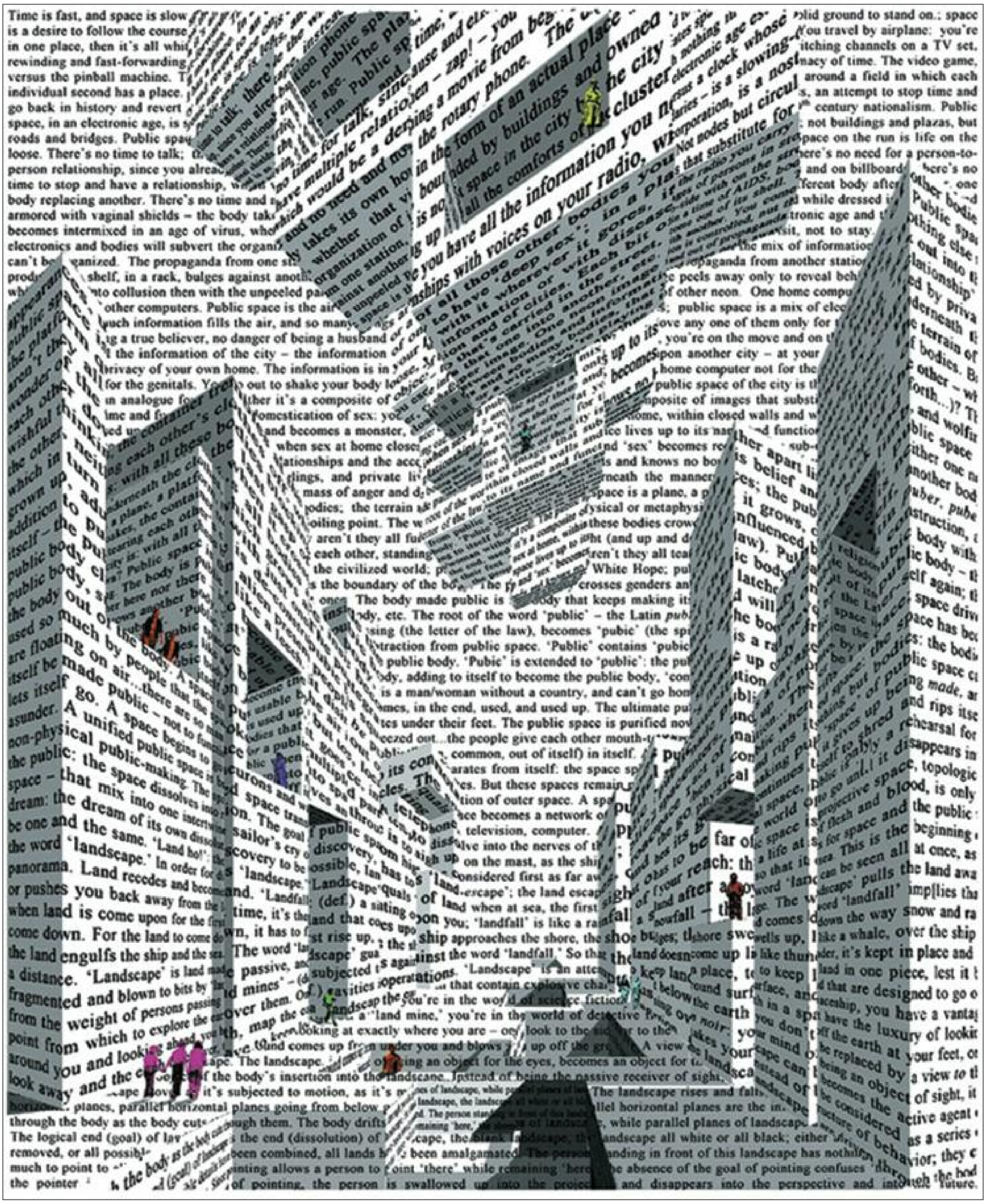
3/181

■ Martie 2018
■ Anul XV

Cafeneaua literară

Vito ACCONCINI - Orașul cuvintelor

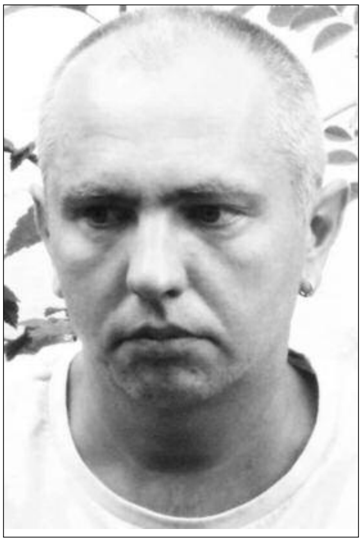
supliment ARTE POETICE

■ Jean COHEN - Nivelul semantic: Determinarea

■ Alessandro DE FRANCESCO - Pentru o teorie non-dualistă a poeziei

■ Gheorghe DOBRE - Fragmente

Semnul vieţii în sistemul artistic al lui Marius Cristea

Marius Cristea este un artist al proiectelor, dacă admitem existenţa unei asemenea categorii stilistice. Modul de a lucra deopotrivă cu părţile şi cu întregul este principalul său atribut identitar. Latura materială se împleteşte în mod fericit cu cea conceptuală. Altfel spus, fiecare artefact, fie el pictură, desen sau obiect, câteodată toate acestea la un loc, are valoare estetică în sine, participând totodată la un adevăr mai cuprinzător decât cel al legilor de compoziţie internă, al căror rezultat este.

Cristea îşi concepe planurile expoziţiilor cu mult timp înainte de campaniile propriu-zise de lucru, sesiuni care sunt, de asemenea, bine aşezate în calendar. Este vorba despre timpul de graţie aflat în spatele proiectelor sale. Paşii morfologici sunt urmaţi fără căutarea scurtăturilor. Dimensiunea materială îşi joacă din plin atuurile. Suport, pigment, şasiu ori dimensiune fizică, toate acestea trec prin filtrul *sine qua non* al tipului de imagine cu care operează.

Un alt aspect major în creaţia artistului este intermedialitatea. Pictorul apelează în mod firesc la obiect *ready made*, la citat cultural, istoric sau social şi se adaptează spaţiilor avute la dispoziţie. Ca privitori, putem valida ceea ce vedem în câmpul lucrărilor, dar ne putem bucura şi de atmosfera creată ca rezultat al relaţionărilor spaţiale. Volumul şi vecinătăţile iau parte activ la jocul expoziţiilor semnate de Marius Cristea, fiecare dezvoltată în mod individual, toate situate însă pe o aceeaşi axă stilistică.

De apreciat că artistul eludează în mare măsură maniera, căutările sale vizând mai degrabă conceptul. Această abordare conduce spre extinderea, continuarea, transpunerea, colaborarea sau asocierea cu idei sau artişti veniţi din afară şi chiar invită la activarea opţiunilor menţionate. Orizontul vizual este astfel extins, fără ca vreuna dintre părţi să aibă de suferit. Dimpotrivă, discursul rămâne unul unitar, în ciuda diversităţii. Temele alese permit prin modul de dezvoltare al acestora derivarea, permutarea şi adnotarea. Apar astfel în mod natural posibilităţi multiple de lectură, care acoperă integral aria dintre morfologic şi conceptual.

Proiectul *Semnul vieţii* include motive abordate de artist pe parcursul unui deceniu de experimente, căutări, dar şi împliniri. Dincolo de exprimare pură prin culoare şi semn vizual, iconografia ocupă un loc important în economia seriei de lucrări. Figurativ, decorativ şi în acelaşi timp abstract, Marius Cristea marchează prin jaloanele iconologice stabilite un culoar între gnosticism şi agnosticism, al cărui vector direcţional este lecturabil în ambele sensuri. Simbolistica sa, consacrată sau inventată, ţine de sfera arhetipului şi a raţiunii. Fie că este vorba despre semnătură, ca afirmare a identităţii, de text, tratat ca sistem grafic purtător de sensuri, eventual ezoterice şi în acelaşi timp cu funcţie decorativă, sau de echilibrul instabil stabilit între *anima* şi *animus*, binom privit prin filtru vegetal floral, se poate spune că ceea ce a rezultat prin voinţă şi ordonare artistică este plin de viaţă, din punct de vedere artistic, dar şi al ideii.

Mihai PLĂMĂDEALĂ,
crtitic de artă, curator

Între alb și negru

Un merit de netăgăduit al lui **Gabriel Liiceanu** e cel de-a fi atacat frontal, îndată după decembrie '89, vermina comunistă, în binecunoscutul **Apel către lichele**. Acum, d-sa revine la subiect, pe același ton înalt, apodictic. Ţinînd a evidenţia meritul lingvistic al intervenţiei cu pricina, prin faptul de-a fi acordat „o anumită demnitate" termenului „lichea" în limba română: „Am luat cuvîntul acesta de pe stradă şi, scoţîndu-l din banalitatea injuriei, l-am îmbrăcat în hainele Istoriei și i-am împrumutat astfel un prestigiu pe care nu-l avea". Astfel, somptuos înveșmîntată, licheaua care a străbătut epocile și continentele, din Roma antică pornind, din curtea feudală și din Extremul Orient, descinde în actualitate. Dacă odinioară putea fi nominalizată „licheaua eternă", în prezent eseistul are prilejul a vorbi despre „o lichea proprie, licheaua mea", varianta comunistă a tipologiei, cînd aceasta e pusă în situaţia „de-a crea istorie". Prin absorbţia tuturor lichelelor cu o existenţă difuză ori doar latentă, licheaua comunistă „le *organizează* și le așază pe scena istoriei ca «putere conducătoare în stat». «Splendoarea» comunismului, capacitatea lui infinită de a seduce și longevitatea lui vin toate din faptul că, în el, *lichelismul proliferează la adăpostul unui ideal*". Iniţial mizînd pe fanatismul colectivist, licheaua „lumii noi" se retranșează însă pe poziția interesului individual. Crimelor săvîrşite la început „din convingere" le-au luat locul cele executate cu sînge rece. Rezonanţa lor civilă e înfricoşătoare: „Acestea au fost «lichelele mele», cele pentru care am scris atunci **Apelul.** De vreme ce acest apel a fost făcut în numele tuturor celor care, aruncați pe celălalt mal al istoriei, își contemplau acum viața făcută praf după cîteva decenii de comunism, «lichelele mele» erau de fapt lichelele *noastre*. Erau «ale noastre» și le aveam în comun cu celelalte state ale Europei de Est ieşite din comunism. Dar «ale noastre» parcă fuseseră «mai frumoase», mai viguroase, mai ţanţoşe şi nerușinate, mai crude și eficace". Surprinzător, Gabriel Liiceanu indică o soluție retractilă: „Ceea ce se cerea în acel **Apel** era atît de simplu! Se cerea, de fapt, evacuarea de pe scena publică a lichelei organizate istoric în comunism și *întoarcerea la «licheaua eternă»*". Mai mult, propunînd un adaos festiv: „recuperarea sărbătorească a lichelei tradiţionale". Dar licheaua ajunsă în „imperiul tranziţiei" nu se supune acestei măgulitoare oferte, grija ei primară fiind „să își grefeze un nou corp pe structura osoasă a lichelismului vechi. Nu era păcat să rămînă în paragină o întreagă logistică a Răului?". Avem a face, prin urmare, cu o continuitate a Răului totalitar, cu „aroganța, lăcomia și vulgaritatea" ce-l distingeau, ca și cum „acel mod specific celui care înhaţă puterea, de a considera nemurirea din perspectiva lumescului", ar fi reînviat. Nimic nou sub soare! „Rezultatul a fost *licheaua paradoxală*, o stranie prelungire a lichelei totalitare în dublul ei postcomunist cu marcă democratică". Deoarece, paremiologic vorbind, „un prădător care înhaţă nu mai dă drumul prăzii niciodată".

La un moment dat e introdusă în discurs o operă de artă, celebra gravură a lui Dürer, **Cavalerul, moartea și diavolul**, din 1513. O mixtură de curaj și adevăr personal, comentează Gabriel Liiceanu, pentru a-l putea ajuta pe Cavaler să meargă mai departe pe drumul său, „fără să se sperie de înfricoşătorii lui însoţitori: de răul lumii și propria lui moarte. «Trei sferturi din răul care se face în lume se face din teamă», spune Nietzsche...". Moartea ar fi nu doar limita vieţii umane, ci și „imboldul de a face ceva onorabil cu viaţa noastră". Dar Cavalerul, în succesiunea sa? Cine joacă, în locul și timpul care ne circumscriu, rolul acestuia? Ar putea fi nominalizate, crede eseistul, trei categorii demne de a-i urma pilda: „întreprinzătorii plătitori de taxe (ei da, capitaliştii!), pe al căror curaj de a risca stă, economic, toată România; magistrații care nu pot fi tulburaţi în judecata lor de funcţii, gloriole și grade; şi, în sfîrşit, ziariştii necoruptibili". Aici însă parcă n-ar putea fi ocolite nişte rezerve. Nu ilustrează tocmai tagma „capitaliştilor" de soi nou de la noi un foarte mare procent al corupției, n-au fost scoase la lumină o pletoră de întristătoare cazuri ale unor magistrați incorecți? Cît îi privește pe „ziariştii necoruptibili", numărul lor nu s-a redus văzînd cu ochii, ivindu-se dificultatea de-a mai miza pe unul sau pe altul, în perspectivă fie și apropiată?

Avînd aerul a nu fi atent la atari chestiuni, Gabriel Liiceanu își urmează peroraţia cu o gravitate tremolată, într-o netulburată oficiere a unei categorice distincţii, în peisajul atît de tulbure al prezentei societăţi, între alb și negru. Un maniheism dur exclude nuanţele. Deşi chiar pe coperta IV a cărţii de care ne ocupăm dorește a se distanţa de intelectualul român, care „trăieşte nevrotic şi dramatic", avînd „tentaţia de-a gesticula vehement pe scena publică" și „de a trînti, scîrbit, poarta istoriei", bizar, autorul însuşi poate fi integrat lesnicios în categoria incriminată. Ca și cum și-ar reflecta chipul în oglindă spre a-l refuza. Mostră: „Dar unde sunt acum cei cu cianura de la Roşia Montană?, m-am întrebat. Unde, rafinații noștri manifestanți postmoderni, cei cu cianura și dictatura? Oare nu văd lacul de otravă în care ne înecăm cu toţii? Nu cianură, pusă în hrana noastră cea de toate zilele, este un Parlament care fojgăie de indivizi puşi sub urmărire penală sau deja condamnaţi? Nu cianură sunt politicienii care vor să dicteze justiţiei din România? Nu e cianură limba română – de borfaşi și surugii – pe care deputații noștri o torturează în halucinante conversaţii «pe mobil», stînd de vorbă cu amicii?".

Natură cogitativă, utilizînd cu predilecție stringenţa abstracţiunilor, Gabriel Liiceanu e încercat totuşi nu o dată de tentaţia de-a apela la imagini, de-a se dorlota în plastica lor emoţională. O face însă uneori, vai!, cu un exces de zel ce riscă a stîrni un efect colateral - cum să zicem? – nu tocmai favorabil autoritarismului fără rest, preconizat. Cum e bunăoară analogia detaliat înfăţişată dintre politichie și corpul nostru anatomo-fiziologic: „Cînd inima, să zicem, începe să se facă

simţită, cînd iese din anonimatul ei şi din bătăile ei cuminţi şi discrete, cînd devine, brusc, vedetă şi bate repede şi aritmic şi te hărţuieşte şi nu-ţi dă pace, organismul intră în criză". Aşadar: „Pe scurt, eşti bolnav". Dar cum anume? „...de dimineaţa pînă seara, la televizor, la radio şi în ziare, ai de-a face cu ficatul Voiculescu, cu intestinul gros Vadim şi cu rinichiul Geoană". Şi mai cum? „Cînd inima-PNL, în loc să pompeze sîngele, aşa cum se cuvine, în plămînii-PD, îl pompează direct în stomacul-PSD, înseamnă că e criză politică. Cînd, «pe parcursul jocului», creierul-Parlament schimbă peste noapte regulile de funcţionare a organismului şi decide că începînd de a doua zi organismul va evacua urina prin intestinul gros şi fecalele prin uretră, înseamnă că e criză politică". Silit a-l vota pe Iliescu la alegerile prezidenţiale din 2000, „strîngînd din dinţi şi ţinîndu-mă de nas", pentru a scăpa de Vadim, Gabriel Liiceanu a făcut-o pentru că şi-a amintit, salutar, „povestea tinetei sau a hîrdăului". Pe care ne-o redă astfel: „Tot ce se putea inventa spre a face un iad din viaţa celor încarceraţi în celula noastră fusese făcut. Nimic, ne-am spus, nu se mai putea inventa spre a ne fi mai rău. Pînă într-o zi, cînd un gardian a avut ideea de a ne pune să mutăm tineta de la picioare la capul patului. Altfel spus, să dormim cu urina şi fecalele la nas". Din păcate, mirosul pestilenţial intră în stil...

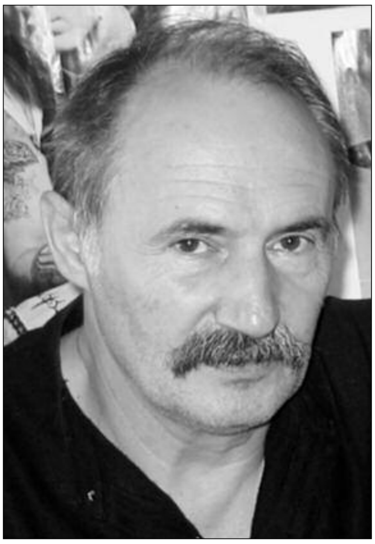

Cum am putea explica naturaleţea (naturalismul!) unor atari pasaje? Foarte probabil prin superbia conştiinţei auctoriale a lui Gabriel Liiceanu, vădită inclusiv prin unele confesiuni de-o nuditate, ca să spunem aşa, a trăsăturii cu pricina. Eseistul se referă la sine cum la un etalon organizator al unui real vast, pe care nu cu uşurinţă şi l-ar putea asuma cineva într-un sens atît de egotic: „Patria mea de buzunar, care consumă, produce şi exportă cărţi şi prieteni, are graniţele deschise. Speranţa mea în toţi aceşti ani de cînd mi-am înjghebat o «patrie mică» a fost că, în ea, vor veni tot mai mulţi locuitori ai «patriei mari», că, încet, încet, noi ăştia, nu prea mulţi la început, vom deveni un popor în miniatură al cărţii, ba chiar că, treptat, patria mea mare, România, se va muta în patria mea mică şi că România cea mare – cea populată de politicieni cu apucături de prădători şi de ziarişti vînduţi, cea cu lichelele mele dragi apelate cîndva – va rămîne, într-o bună zi, goală". Sau cu o condescendentă nuanţă de autodeplorare: „Mă gîndeam, aşa cum m-am gîndit toată viaţa cu invidie, la colegii mei universitari din Germania. Nici unul nu se culcă seara pe creier cu Helmuth Kohl şi nu se scoală dimineaţa pe creier cu Angela Merkel. De ce trebuie eu să adorm seara cu sinuciderea lui Năstase în gînd şi să mă scol dimineaţa cu plagiatul lui Ponta?" Sau, în fine, cu prezumţia unui corectiv personal la scară naţională: „M-am oprit, la rîndul meu, din alcătuirea unui pasionant volumaş intitulat **Prostia pe înţelesul tuturor**, care, speram, ne va ridica cîtorva dintre noi cota de inteligenţă. M-am oprit pentru cîteva gînduri răzleţe, care, nepuse în pagină, mă făceau să mă sufoc". Cred că e suficient...

Să revenim însă la planul politic ca atare al cărţii lui Gabriel Liiceanu. D-sa se arată ofuscat foarte de încadrarea de care a avut parte, în clasa „intelectualilor lui Băsescu". Cu obidă protestează pornind de la minimala acuzaţie ce i s-ar putea aduce în această direcţie: „Nouă însă, celor care am votat cu Traian Băsescu, celor care am socotit că nu putem închide ochii la malversaţiunile din viaţa politică, ni s-a lipit eticheta «intelectuali ai lui Băsescu». «Băsistule!», aruncat cu faţa schimonosită de ură, ca o flegmă, pe stradă, a devenit, în ultimii ani, pentru mine şi unii dintre prietenii mei, monedă curentă". Cu obrazul înfierbîntat de un patetism justiţiar, eseistul rememorează cele rostite de d-sa „cu ocazia decorării cîtorva intelectuali umanişti la Palatul Cotroceni, pe 9 mai, cu ocazia Zilei Europei", precizînd satisfăcut: „Am avut onoarea să fiu printre ei şi să-i răspund preşedintelui la alocuţiunea lui". Şi ce anume i-a spus? Iată un citat pe care ni-l oferă chiar d-sa din cuvîntul festiv al acelei împrejurări: „...în cei zece ani de mandat aţi fost «preşedintele nostru» în măsura în care *v-aţi bătut* pentru valorile civilizaţiei Europei, ceea ce înseamnă ale democraţiei şi umanismului european". Pentru a adăuga, coroborîndu-şi satisfacţia cu grandilocvenţa unei adeziuni totale: „Într-adevăr, sunt convins că a-ţi da votul pentru cineva care, ca preşedinte de ţară, alege Europa, condamnă totalitarismul şi promovează naşterea şi consolidarea justiţiei este o alegere onorabilă şi coerentă, în măsura în care ea se sprijină pe recunoaşterea lucrurilor în care crezi". Doamne, cum se pot susţine asemenea enormităţi de către un intelighent de clasă, cu un prezumat simţ al relativităţii, cu un prezumat echilibru al judecăţilor pe care le emite pentru a nu se răsturna instantaneu? Veleitar în toate domeniile, cu excepţia poate doar a pregătirii d-sale marinăreşti, incult, demagog învederat, intrigant, tangent la corupţie, fostul preşedinte al ţării n-a avut nici simţul valorilor, nici respect pentru justiţie, nici putinţa unei înţelegeri autentice faţă de însemnătatea integrării noastre în Europa. Dar trecutul său compromiţător? De reprezentant în zona de conducere a flotei al poliţiei politice, aşa cum se ştie de multă vreme, de ins primit cu bucurie de către Elena Ceauşescu, aşa cum am aflat recent. Rimează oare admiraţia lui Gabriel Liiceanu pentru Băsescu cu consideraţiile d-sale pe tema „noului tip de lichea istorică", ce, după „prestaţia ei în «vechiul regim», în loc să se retragă de pe scena socială, persistă, metamorfozată în «om politic democrat», pentru a-şi nenoroci semenii a doua oară"? Cum poate fi echivalat ignarul, lipsitul de scrupule Băsescu cu... poporul român? Căci nu asta face Gabriel Liiceanu intitulîndu-şi un text **Cele două victime ale referendumului din 29 iulie 2012**? Întrucît prima „victimă" ar fi preşedintele de atunci, iar a doua poporul român! Şi oare nu companionul gemelar al eseistului, Andrei Pleşu, a devenit consilierul Băsescului? Străduindu-se a nega apartenenţa d-sale la categoria „intelectualilor lui Băsescu", Gabriel Liiceanu se pune, atît de imprudent, într-o postură de tot jenantă.

Gheorghe GRIGURCU

Gabriel Liiceanu: **Fie-vă milă de noi! şi alte texte civile**, Ed. Humanitas, 2014, 156 p.

Virgil DIACONU – convorbiri cu poetul Liviu ANTONESEI despre poezia, critica și viața literară contemporane

„În USR, nu așa-numiții optzeciști sînt la putere, ci Dl. Manolescu împreună cu o camarilă multi-generațională”

- Cum ai debutat L.A.? Greu? Ușor? Te-a ajutat cineva?

- Greu? Ușor? Debutul mi-a luat zece ani! Povestea sună așa: în 1979, am depus un manuscris la cele două mari edituri care organizau concurs, ***Cartea Românească*** și ***Albatros***. N-am cîștigat nici concursul pe 1980, nici pe cel pe 1981. În 1982, am cîștigat concursul la ***Albatros***. Asta seara, cînd de bucurie am și băut niște pahare cu prietenii mei bucureșteni care mă anunțaseră. Dimineața, nu mai eram cîștigător, devenise un ins care însoțea trupele românești trimise în Angola, în calitate de translator. Nu mai știu cum îl cheamă, nu auzisem de el pînă atunci, cum n-am mai auzit nici după aceea. Sper că nu l-or fi împușcat inamicii! Regretata Gabriela Negreanu m-a luat de jos cam plîngînd și m-a dus în biroul lui Mircea Sîntimbreanu. Eram atît de tulburat că aproape nu înțelegeam ce spune. Tot arăta cu capul spre tavan, ca să înțeleg eu că decizia schimbării cîștigătorului venise de sus. Eu cred că venise cumva din lateral, de la o instituție mai puțin culturală, dar mai influentă! A rămas să mă scoată într-un ***Caiet al debutanților***. M-a și scos cu un poem lung și vag cenzurat, într-un volum din acestea colective, vreo doi ani mai tîrziu. Dar se cheamă că eram debutat oficial! N-a ajutat la mare lucru. În 1988, am publicat un volum de eseuri la ***Junimea***. Iar în 1989, mi-a apărut între un sfert și o treime din volumul ***Căutarea căutării***, cel existent încă din 1979, dar cu titlul schimbat – ***Pharmakon***. E de mirare că au acceptat un titlu într-o limbă străină, și încă unul ambiguu. Problema este că nu voi ști niciodată cît a scos din volum delicatul poet Florin Mugur și cît cenzorul Velescu de la ***Consiliul Culturii și Educației Socialiste.*** Chiar așa cenzurat, volumul nu apărea de vreo patru luni. Florin Mugur m-a trimis de mînă cu Marin Mincu la cenzor, iar criticul l-a cam beștelit pe acesta. Doar că urmărind eu discuția și bucuros că cenzorul a cedat pînă la urmă, n-am văzut ce prăpăd făcuse în manuscris! Am văzut asta abia cînd a fost tipărit. În ciuda faptului că, pînă am fost interzis, în octombrie, s-au scris cîteva articole favorabile, în 1990, l-am anulat în prefața la ***Căutarea căutării***, apărută așa cum era prin 1980! Asta a fost cu debutul meu și cu sprijinul de care s-a bucurat!

„Eu nu m-am socotit optzecist, dar sub presiunea percepției n-am mai opus rezistență”

- Acum câtva timp, un cunoscut poet optzecist ironiza un alt poet pentru faptul că acesta „nu a prins trenul optzecist”, ca și cum trenul poetic optzecist ar fi chiar trenul poeziei, unicul tren al ei. Ce spui, Liviu Antonesei, trebuie să fii musai optzecist ca să fii poet? Whitman, Esenin, Omar Khayyam, Trakl, Ecclesiastul nu au prins trenul poeziei optzeciste. Și apoi, chiar sunt toți poeții optzeciști unul și unul?

- Nu știu cum e cu trenurile, eu am mers mereu cu drezina! Nu știu exact cum sună afirmația poetului cu pricina, dar pînă și trenurile sînt mai multe. Bine, poate fi și un fel de afirmație paradoxală. Eu nu m-am socotit optzecist, dar sub presiunea percepției n-am mai opus rezistență. Dacă există o generație ‘80, aceasta ar putea fi definită mai degrabă sociologic decît estetic. Ea cuprinde autori – nu doar poeți, ci și prozatori, eseiști etc. – diferiți și ca formule, și valoric, care s-au format și au trăit în același timp și au suportat aceleași presiuni ale mediului socio-politic și cultural. Cred că „generația” s-a conturat prin solidarizarea umană, nu estetică, la aceste presiuni. Revoluția sau ce-a fost i-a prins la începuturile maturității, ceea ce le-a permis accesul la diferite pîrghii de putere, au condus și creat instituții, dar toate acestea nu conferă vreun plus sau minus valorii lor de autori. Oricum, viitorul nu poate fi amenajat!

Critica de întâmpinare (...) s-a transformat mai degrabă într-un fel de marketing

- Cum înţelegi critica literară, în general? Care ar fi primele ei obiective?

- Păi, există două forme de critică a actualităţii literare, de primă instanţă: critica de întîmpinare, care ar avea menirea să cearnă, în folosul publicului, poate şi al autorilor, producţia curentă, care este în ultimii aproape 30 de ani imensă; şi există o critică de interpretare, legată adesea de mediul universitar, care încearcă portrete complete ale autorilor, operelor, curentelor, „generaţiilor" etc. Din păcate, critica de întâmpinare, cu excepţii pentru care ajung degetele de la două mîini, s-a transformat mai degrabă într-un fel de ***marketing***. A doua cred că se simte mai bine, poate din acest motiv mulţi din membrii primei grupe s-au refugiat aici.

- Ne-a adus Revoluţiunea o critică literară mai responsabilă şi competentă şi, implicit, un canon de opere literare mai curat, mai eliberat de impunerile (presiunea) criticii oficiale, adică un canon în care să domine operele literare cu adevărat valoroase, iar nu cele favorizate de grupurile de interese de tot felul? Au fost eficiente revizuirile literare iniţiate după anul 1989?

- Revoluţia sau ce-a fost ne-a adus libertatea în toate planurile, dar nu putea rezolva ea totul, mai era necesar şi efortul nostru. Ca şi în alte planuri ale vieţii comunitare, nici aici n-am făcut exces de zel. Înainte de 1990, existau un canon, o ierarhie oficială şi una oficioasă. Cea oficială, sprijinită de partid, de securitate, de manualele şcolare, de publicaţiile puternic amprentate ideologic, s-a cam demantelat de la sine, cea oficioasă nu, a devenit cumva oficială. Nu a reuşit să prindă nici autorii pierduţi pe drum, cu puţine excepţii nici pe cei repatriaţi, nici pe basarabeni, nici autorii scoşi de la ***Fondul S***... Ceea ce e oficial se cam osifică, numai că aici osificarea a venit înainte de creşterea completă a oaselor! Asta nu înseamnă că nu au apărut nume noi în critică, unele foarte promiţătoare, de altfel.

- Evaluează criticii imparţial, obiectiv, sau sunt confiscaţi de interese generaţioniste sau de altă natură? Ai cumva sentimentul că unii critici supraliciteaza valoarea anumitor poeţi, scriitori, în timp ce scriitori de valoare sunt ignoraţi sau minimalizaţi? Falsifică critica literară valoarea şi ierarhia reală a scriitorilor?

- Cred că sînt fenomene care se petrec mereu şi peste tot, criticii botezaţi importanţi au ambiţia să creeze şcoli, curente etc. Problema ar fi că importanţii de ieri, cu excepţia notabilă a lui Grigurcu, s-au cam retras din magistratura critică, prinşi de alte lucruri – cumulul de funcţii, posturile de prestigiu social mai mare decît cel pe care-l poate oferi literatura etc. Iar cînd redevin mai activi, ies istorii ale literaturii române precum cele produse de D-nii Manolescu, Alex. Ştefănescu...

- Cum te apreciază critica literară? Dar tu ce critici apreciezi în mod deosebit? Ce ai de reproşat criticii literare?

- Nu sînt dintre autorii care se plîng de critica literară, m-am bucurat de cronici de întîmpinare şi de articole mai lungi din partea criticilor din toate generaţiile, încă de la debut. Au scris despre mine criticii deja „clasicizaţi", precum Grigurcu, Marian Papahagi, Al. Călinescu sau Manolescu. Am fost bine primit de critici din generaţia mea, de la Al. Cistelecan la Ion Bogdan Lefter şi de la Ion Buzera la Ioan Holban. Dar şi de critici din generaţiile de după mine – Ovidiu Nimigean, Şerban Axinte, Bogdan Creţu, Andrei Terian, Iulian Ciocan, Nicolae Leahu, Vitalie Ciobanu, ultimii trei din Basarabia. De altfel, am o bună priză la scriitorii basarabeni. În ce priveşte „datoria" faţă de autorul care sînt, n-am nimic de reproşat criticii literare. M-aş bucura însă dacă ar fi mai receptivă la autorii noi, la regîndirea ierarhiilor pe baze ceva mai solide decît simpatiile sau încîntarea de lectură. Eu, care nu sînt critic literar, pot scrie un semnal din încîntare, cred însă că meseriaşii criticii ar trebui să se abţină de la aceste primiri grăbite.

- Ce părere ai despre marile premii literare de la noi? Sunt premiaţi într-adevăr cei mai buni poeţi/scriitori, sau mai degrabă favorizaţii unei anume generaţii, să spunem cei aflaţi la putere acum? Cum îţi explici faptul că aproape toate premiile literare merg la generaţia optzecist-postmodernistă şi o mică parte la poeţi mai mari ca vârstă decât optzeciştii? Dacă la putere ar fi poeţii douămiişti, crezi că poeţii optzecişti ar fi în continuare la fel de premiaţi ca acum?

- Habar n-am cum şi la cine merg premiile, eu nemaifiind premiabil din 1995, cînd am plecat din ***Uniunea Scriitorilor*** după o prezenţă de cinci ani, nici aceea solicitată, fiind băgat acolo de Dinescu pentru merite pro-revoluţionare, cred. Este adevărat că îndeplineam condiţiile statutare de atunci, aveam două cărţi apărute, dar nu am făcut vreo cerere! Însă din ce observ de pe margine, majoritatea premiilor care ţin de ***USR*** sînt luate de vicepreşedintele multilateral Gabriel Chifu, deci mai degrabă „pe funcţie" decît „pe generaţie"! În ***USR***, după cum văd, nu aşa-numiţii optzecişti sînt la putere, ci Dl. Manolescu împreună cu o camarilă multi-generaţională. Acum cteva luni am intrat în „facţiunea" Cristian Teodorescu, am reintrat în ***PEN România***, iar premiul pe anul acesta (2017 – **n.n.**) a fost acordat unei autoare de după generaţia mea, Ruxandra Cesereanu... Sigur, habar nu am ce se întîmplă prin filialele ***USR*** din ţară...

- Se dezbat în presa literară problemele pe care le au scriitorii, şi anume cele legate de modul în care îşi pot tipări cărţile, în care se acordă premiile, marile premii, în care sunt aleşi cei cărora li se traduce şi publică, în străinătate, opera, în care se acordă indemnizaţiile de merit etc.? Cum evaluezi atitudinea sau lipsa de atitudine a scriitorilor faţă de propriile lor probleme?

- Cred că aceste probleme se discută foarte puţin în publicaţiile culturale, atît cît reuşesc să le urmăresc eu. Pe cîteva le citesc, pentru că le primesc, şi uneori mai preiau din versiunile lor online pe blogul meu. Mai citesc şi ediţii electronice ale unor publicaţii pe care nu le primesc – ***Observator cultural***, de pildă, are adesea lucruri interesante pe asemenea teme, probabil, pentru că nu depinde de ***USR***... În general, în publicaţiile ***USR*** nu prea văd dezbateri cu teme actuale, unele presante, dureroase...

- Ai sentimentul că cei care decid premiile, traducerea cărţilor, indemnizaţiile de merit, excursiile etc. îi favorizează pe unii şi îi defavorizează pe alţii?

- Fără a avea informaţii din interior, ci numai observaţii destul de bunişoare, sînt absolut convins că lucrurile stau aşa. Dar n-am fi în România dacă ele s-ar petrece după reguli clare şi transparente. Cînd marile privatizări, achiziţiile publice şi comenzile de stat se fac pe ochi frumoşi de la partid, pe „comision" sau în funcţie de ambele, de ce crezi că nişte lucruri atît de puţin importante, inefabile, ar trebui să se facă pe bune?!

- Pe site-ul USR figurează o serie de activități culturale. Câte dintre ele au ajuns la tine în ultimii ani? Beneficiază de aceste programe toți scriitorii, sau numai unii dintre ei? Care sunt fericiții?

- Chiar nu știu, nemaifiind membru de atîția ani. M-am uitat de cîteva ori pe site-ul cu pricina, dar, sincer să fiu, mi se pare plicticos, îmbătrînit... Tocmai am verificat acum, nu m-am înșelat!

„Cred că avem o poezie peste nivelul altor zone ale artelor cuvîntului”

- Poți să definești poezia, în general, sau cel puțin să enumeri câteva dintre constantele sau trăsăturile ei definitorii? Firește, mă refer la poezie, iar nu la o poezie generaționistă sau alta.

- Ar fi o îndeletnicire mai potrivită unui critic, dar mă voi lua după ce-mi amintesc că s-a scris despre poezia mea. Bine, despre prima fază, de pînă pe la 24 – 25 de ani, nu știe nimeni aproape nimic, e sub semnul lui Mallarmé și ar fi vorba despre vreo sută și ceva de poezii, distruse la 25 de ani, cu 12 excepții, cele mai puțin mallarmeene, pe care le-am recuperat într-un volum din 1999. M-am despărțit de Mallarmé, dar am rămas mai departe cu ideea sugestiei, în locul numirii, și cu asocierea termenilor abstracți și concreți. A urmat faza depresiei-revoltate, sub semnul est-eticii de care vorbea Monica Lovinescu. Este bine reprezentată în volumul publicat integral în 1990. După o pauză de vreo șase ani, în care n-am scris poezii, e o fază care asociază cumva stampele japoneze, însă și cu ecouri din Char, din care am tradus mult în anii ‘80, cu o muzicalitate cumva trubadurescă, uneori cu accente goliardice. Din 2008 – 2009, am intrat în faza în care încă sînt, a galaxiei cretane. Scriu mai mult poezii mediteraneene, la fața locului, iar în țară, deși sînt mai depresiv, se păstrează ceva din aerul de acolo... Asta va fi fiind senectutea, Doamne iartă! E drept că de vreo două luni mă obsedează unele lucruri din îndepărtata mea tinerețe și am scris cîteva „balade rock” de mari dimensiuni...

- Ești mulțumit de starea/calitatea poeziei contemporane românești? Enumeră te rog primii zece poeți români, fie ei contemporani sau nu, pe care i-ai „planta” în antologia ta de poezie. Ce poeți ți se par supraevaluați de către critica literară? Dar nedreptățiți, deci subevaluați?

- Da, chiar sînt mulțumit, cred că avem o poezie peste nivelul altor zone ale artelor cuvîntului, chiar dacă în ultimii aproape 30 de ani, asistăm și la o explozie a genurilor narative - proza, filmul, teatrul. Îmi plac mai mult de zece poeți din întreaga istorie a poeziei noastre, dar dacă este vorba despre „antologia mea”, din aceasta n-ar trebui să lipsească Eminescu, mai ales cu postumele, Ion Barbu, G. Bacovia, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Ion Stratan, Mariana Marin, Ion Zubașcu. Am trecut numai poeți care nu mai sînt printre noi, din toate generațiile; ceilalți, cei în viață, chiar sînt vii și mai au de scris! Supraevaluați? Cred că se depun eforturi uriașe – financiare, editoriale, de traduceri, de promovare – pentru a face din Mircea Cărtărescu un laureat Nobel. Participanții la această operațiune nu știu nimic din logica cu pricina și nici că nu ajunge să vrei tu și tovarășii tăi de drum pentru ca acest lucru să se petreacă... Dar măcar Mircea Cărtărescu chiar este un scriitor, unul bun, așa că mai curios mi se pare cazul vicepreședintelui ***USR*** amintit, care n-a dovedit prin nimic că ar fi pur și simplu scriitor... Subevaluați? Regretatul Ion Zubașcu, ultimele sale două volume ating intensitatea tragediei, Doru Ștefan Dăncuș, subevaluat și ca prozator, Eduard Dorneanu, aproape inexistent pentru critică, Nicolae Coande...

„Ce a spus Stoiciu recent despre excelența conducerii USR mă consternează, pentru că nu se potrivește cu nimic din atitudinile sale de pînă acum”

- Ce părere ai despre scriitorii care au dat în judecată USR și care se judecă, încă, cu ea? Este îndreptățită revolta lor? Te deranjează demersurile lor?

- De vreme ce acum câteva luni am intrat tocmai în această grupare literară, este limpede că am o părere foarte bună. Le doresc – ne doresc! – succes.

- Cum vezi noile declarații ale lui L.I. Stoiciu din România literară*,* Argeș *și* Cafeneaua literară *despre excelența conducerii USR și a vieții noastre literare, după ce ani de-a rândul a blamat conducerea USR pe site-ul său, în presa literară și în jurnalul numit* Cartea zădărniciei*?*

- Sînt prieten cu Liviu Ioan Stoiciu de la apariția volumului său de debut, pe care am salutat-o entuziast. Ce a spus Stoiciu recent despre excelența conducerii USR mă consternează, pentru că nu se potrivește cu nimic din atitudinile sale de pînă acum. Chiar nu reușesc să pricep.

- Există vreun scriitor căruia ai vrea să îi mulțumești pentru traseul tău literar sau numai pentru un anumit sprijin?

- Păi fără sprijinul criticului Al. Călinescu, al poeților Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, al cărturarului Al. Zub, n-aș fi fost așa cum sînt astăzi. Fără Constantin Noica, n-aș fi citit sau recitit cei vreo 25 de filosofi importanți, chiar dacă am refuzat să devin filosof. Fără prietenii mei din „Grupul de la Iași” - Dan Petrescu, Luca Pițu, Mihai Dinu Gheorghiu, Dorin Spineanu, Dan Alexe, Sorin Antohi, Tereza Culianu-Petrescu, nu știu cum aș fi rezistat în siniștrii ani optzeci...

„Vreo zece ani după moartea sa, un autor intră într-un con de umbră”

- Câte cărți ți-a publicat USR înainte și după Revoluție? Ce fel de scriitori publică gratuit la Editura Cartea Românească?

- La ***Cartea Românească***, am publicat sfertul acela de carte din 1989. Apoi, nici nu am mai încercat, mai ales că din 1995 nu mai sînt membru al Uniunii. Înțeleg că nu toți autorii sînt publicați gratuit acolo? Nu știam asta. De altfel, nu cunosc în amănunt activitatea editurii, dar cît a fost sub managementul ***Polirom***, am primit de la autorii publicați sau de la îngrijitorii unor ediții, în general, cărți bune. Romane de Constantin Iftime, Mihai Radu, cele din integrala postumă Gheorghe Crăciun. Dar cum spuneam, n-am informații suficiente pentru o evaluare de ansamblu. Sper să mai primesc și sub managementul poetului Călin Vlasie, fostul șef de la ***Paralela 45***, mai ales că a transferat colecțiile de literatură contemporană acolo...

- Ce loc crezi că ocupi acum în literatura română? Crezi că peste 50 de ani vei mai însemna ceva pentru literatura noastră?

- Habar n-am, nu mă preocupă asta, sînt mai degrabă bucuros că scriu în continuare, deși m-am apucat din adolescență. Viitorul este imprevizil. Peste 50 de ani? Se sparie gîndul! Ceea ce-am observat este faptul că, vreo zece ani după moartea sa, un autor intră într-un con de umbră. Cei care au noroc încep să reapară!

- Care au fost cele mai fericite momente ale vieții tale, și care cele mai nefericite?

- Cred că cele mai fericite/nefericite momente ale vieții mele sînt legate de dragoste. Fericite cînd mă îndrăgosteam și cît dura iubirea cu pricina. Nefericite, cînd intervenea colapsul. Dar am fost foarte fericit şi cînd am descoperit Creta, prin 2008, și sînt de cîte ori ajung din nou, vara, acolo. Trei din cele mai fericite zile ale vieții mele au fost în 1997, cînd am fost gazda Regelui Mihai și a Reginei Ana, cu prilejul vizitei lor în județul Iași, pe care îl păstoream ca un fel de prim-secretar de tip nou, democratic ales...

- Oferă-ne unul dintre poemele tale la care ții cel mai mult.

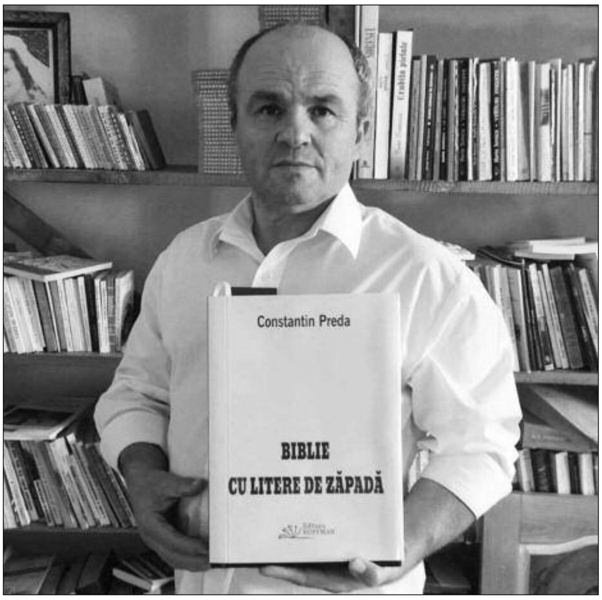
- Poate unul mai scurt, ca să nu abuzez de spațiu, dar care îmi place și acum, la vreo 35 de ani de cînd l-am scris.

Imagine și sunet

Se pregătesc să sfîșie fiarele,
Dinții și ghearele și-au ascuțit.
Își pregătesc cu minuție saltul –
se vor opri în noi ca-ntr-un cuțit.

CONSTANTIN PREDA, Poetul-Centaur, menestrel cu lyră de aur*

(...Așa probabil și-ar fi intitulat articolul un exeget de prin secolul XIX... Dar, pentru că poezia nu are vârstă, îmi asum și eu un asemenea titlu frumos și... prăfos!) Despre C. Preda au scris, la debutul de prin anii optzeci, toată spuma și crema literaturii române – dar și floarea cea vestită a criticii de întâmpinare. Din prima categorie menționăm (ne limităm la nume supersonore): Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Ioan Alexandru, I.D. Sârbu, Adrian Păunescu, Gh. Pituț, Gh. Tomozei, Geo Bogza, Grigore Vieru, Emil Brumaru, Mircea Dinescu, Dinu Săraru, Ioanid Romanescu... Iar din a doua: Alex. Ștefănescu, Valeriu Cristea, Eugen Negrici, Dumitru Micu, Laurențiu Ulici, Ion Cristoiu, C. Stănescu, Constantin Sorescu, Marian Popa, Irina Petraș... (O absență notabilă: Nicolae Manolescu; dar lista e lungă, umple în întregime, după fișa bio-bibliografică, prima clapetă a supracopertei. Iar pe a doua, cea din spate, găsim poemul emblematic ***îmi explodează inima.***)

Avem așadar, în poetul analizat, nu doar un răsfățat, ci chiar un vârf de lance al poeziei contemporane, considerat un poet precoce, copil teribil – chiar genial, al generației sale. Numai că în cazul lui C.P. nu putem vorbi de generație, generație poetică, fiind el cu totul atipic; ci doar de una biologică, cea a debutului literar, după care e optzecist. Debutul în volum se întâmplă în anul 1984, la *Scrisul Românesc*, cu un titlu remarcabil, *Sora mea înserarea*. După o viață de angajare - punere în slujba Poeziei, iată că poetul vine acum cu un volum mai mult decât remarcabil, de-a drepul reprezentativ. Și vrem să accentuăm faptul că această carte format mare chiar are numărul de pagini al unei *Biblii* (1430; iar Ediția Sfântului Sinod, 1420). Menționăm, de asemenea, că, din conținutul de 1360 de pagini de poezie – celelalte constituindu-se în aparat critic –, 500 reprezintă o antologie de autor extrasă din 50 (!) de plachete; iar restul – 860 – sunt inedite, scrise din 2014 încoace. Așadar, o producție de-a dreptul impresionabilă, constantă, fără schimbări cataclismice de la un volum la altul.

Poetul-Centaur: „jumătate lebădă, jumătate flaut"

... E greu să scrii despre C. Preda, spunea cineva. Nu că ar scrie el prea sofisticat (dar nu scrie nici simplu!). E greu să te exprimi despre un debutant, pentru că nu știi în ce direcție va apuca-o poezia lui. În privința aceasta, putem spune că, în arta sa poetică, C.P. a rămas aproape identic cu sine, din prima și până în ultima zi (de până acum) a creației sale. Este un liric prin excelență, ingenuu, dar și cult (cu intarsii textualiste și cultural*iste*): un solar, stenic și apolinic, vitalist incurabil. Îi place viața. (Sau doar *se face/* preface că-i place..., dar atunci știe să se prefacă foarte bine!) Și, poezia lui având atâtea „capete", nu știi de care să-l apuci. Pentru că, vitalistă fiind, colcăind de viață, prin poezia lui bate din când în când și vântul Morții – fără ca poetul să-și piardă cheful de viață și refuzând sumbrul, macabrul sau morbidețea care bântuie alte poetici contemporane. Dovadă că putem prinde în vers și pune în pagină și în alt fel metafizica morții.

S-au remarcat de la început prospețimea și inventivitatea imagistică, exuberanța melancoliei (care pare o contradicție în termeni... Însă bravările și candorile lui se pare că sunt mimate, bine jucate-și-regizate!). Incantațiile de sorginte păgân-folclorică sau ritual-biblică sunt deseori puse pe-un portativ postmodern. Și ne gândim la citatele sale savante – la „listele" de nume, nume de poeți în principal, spirite afine, despre care autorul pare să ne spună că fac parte din familia lui spirituală. Dar C. Preda este și un poet htonic (deși nu în linia unui Ion Gheorghe): un om al pământului, al vetrei – al satului și copilăriei. În orice caz, nu avem înainte o plantă de seră – creație forțată, excesiv lucrată, artificială –, ci un *copac cu flori*, arbore viguros și crescut pe un vârf de deal, poziție din care strigă: Priviți-mă, eu sunt... nu e altul ca mine!

Ca orice artist conștient de greutatea talentului și de valoarea sa, C.P. se imaginează rege al poeziei (cum îl numea Eminescu pe „veselul Alecsandri"), care deține un sceptru: „mă socot poet numai în clipele puține/ în care dumnezeu își amintește de mine// ... mă socot poet o dată la o sută de ani/ când ninge cu smirnă și flori de cireș în balcani// ... mă socot poet doar o clipită/ când dumnezeu cerne lumina prin sită..." (*sceptru de poet*). Iar poezia sa este un sunet originar, eufonie în aer liber, în atmosfera lumii, în care rezonează ca „viscolul mistic" al livezilor încărcate de rod - poetul cireșelor de mai. Totul seamănă cu un *preaplin* al Poeziei, care se compară cu un butoi de miere: dacă guști prea mult și prea des, riști să te sastisești. Poetul nostru (cum s-a mai spus) este un nou Esenin, poet al luminii aduse pe lume de-un pâlc de mesteceni, muzica sferelor coborâtă pe Terra prin zvonul de zurgălăi; dar și un Labiș, în egală măsură, trăind „în miezul unui ev aprins"- evul poeziei, iar nu atmosfera *iepocii*! (și-un Maiakovski, asemeni.)

Poezia sa este o adevărată „destrăbălare" lirică - în sens de preaplin -, ca o fântână stelară care dă bine pe din afară. Dar uneori această profuziune lasă impresia de imaginație nestrunită, ca în acest *străvechi cântec de dragoste...*: „era o după-amiază heideggeriană, nebună/ casele se ridicau la cer și zburau hai-hui/ tremura rochia ta ca apa limpede într-o fântână/ tremurau icoane vechi. incest. pelin. arome de gutui." (Interesant că nici în aceste cazuri, când bravează conștient, poetul nu comite mari exagerări sau stridențe, ci rămâne în sfera esteticului. În orice caz, e greu să vorbești despre poezia marca C.P. sprijinindu-ți afirmațiile prin citate. Ar însemna să citezi toate cele 1400 de pagini ale „Bibliei" sale!)

Un „crin răspopit" și-o Muză oficială... Îndrăgostitul de serviciu

Poetul ar vrea să spună/pretindă că iubește toate frumoasele lumii – iar noi suntem datori să-l credem: „sunt îndrăgostitul de serviciu, la orice oră/ vă răspund sub chip de auroră [...] vă vindec de iubiri de foc, iubiri proscrise/ vă vând poeme și fantasme interzise [...] sunt de-a pururi îndrăgostitul de serviciu/ poetul fugit de la biserică, duhovnicul fugit de la ospiciu" (*îndrăgostitul de serviciu*). În mod sigur, mai mult de jumătate din poezia lui C. Preda este poezie de dragoste. El întoarce iubita (iubirea!) pe toate fețele, „se iubește" cu ea în toate ipostazele, inclusiv în spațiile sacre, fără să dea senzația că ar face prin asta vreun sacrilegiu. Ci doar că *sfințește* iubirea casnică – transformă *erosul* în *agape*.

Deși folosește o seamă de termeni ecleziastici, monastici, elemente de cult și de ierarhie bisericească: slujbă, liturghie, altar, ctitorie, sacristie, iconostas; psalmi, grijanie etc., dragostea lui rămâne numai un mare Eros; rămâne mundană, laică, nu se transformă în poezie religioasă. Cu toate acestea (face din Eros o religie – sau elegie – profană, elixir de pus pe rană), prea arareori ai sentimentul că poetul ar întrece măsura: „pune-mi o vorbă bună la dumnezeu/ să mă numească arhanghel la tine-n decolteu..."; „vine uneori și plânge pe umărul meu/ cu lacrimi de copil chiar dumnezeu...", „nu sunt ușă de biserică/ n-am fost și niciodată nu voi fi/ mi-e gândul la coapsa ta sferică/ atunci cînd mă închin, îmi place a te jefui" (*nu sunt ușă de biserică*). Sunt versuri care sună ca un *canticum canticorum* profan.

Harnic cu iubitele și cuvintele, poetul ar vrea să-și transforme iubita-ntr-o Ană a lui Manole: „vino să te zidesc în rânduri de carte/ doar o creangă cu cireșe coapte ne desparte// [...] să-mi pui zăbala, să mă pui la ham/ să-ncingem cel mai nebunesc și îngeresc bairam// [...] vino să te descopăr, să mă descoperi, n-ai să regreți/ te voi îmbrățișa cu smerenia a o mie de asceți// dar și cu furie de taifun, de cal nărăvaș, de alizeu/ de crin răspopit ce-l invocă pe dumnezeu..." (*vino să te zidesc...* Dar, din fericire, soția poetului chiar se cheamă Ana, el își dedică biblia sa profană soției și copiilor; cât și numeroase alte versuri/poeme – astfel încât „muza oficială" nu are nici un temei a se plânge...)

Pendularea argheziană între credință și tăgadă ne amintește de Iov, cel care „s-a luat de piept cu Dumnezeu" – s-a sumețit oleacă în fața Preanaltului, fără să facă blasfemie. Deși se declară a fi un anahoret – sau un sfeșnic – nebun, descoperim în unele poeme, destul de rare, ce-i drept, o credință în stare pură: „m-am retras în rugăciune/ că mi-e sufletul tăciune// m-am retras în poezie/ ca un lup bătrân în vie... / unde fluturii țin predici/ sub mănunchiuri de biserici/ [...] m-am retras, oh, m-am retras/ lacrimă-n iconostas..." (*scrisoare către floarea calotă*).

Poetul Îl ia pe Dumnezeu martor la frumusețile lumii – frumuseți pe care *el* le descoperă, dar El e Cel care le crease. Pentru „anahoretul nebun" iubirea profană e sfântă, iar voluptatea – „cea mai frumoasă slujbă": „o, ce lumină, ce impietate/ erai în toiul slujbei și te rugai pe coate// [...] o, ce imbolduri, ce plete răsfirate/ cea mai frumoasă slujbă, un car de voluptate// ... o, ce lumină-n toiul slujbei și ce singurătate/ o, ce vitralii, doamne, ce sfârcuri vinovate..." (*slujbă).*

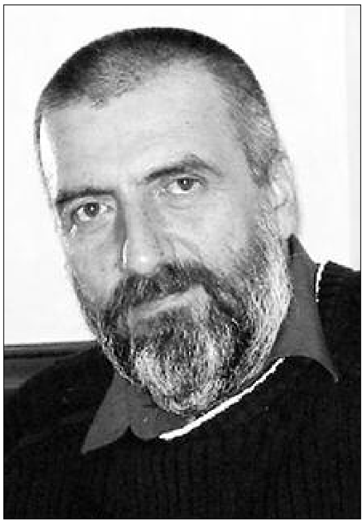
În comparație cu sexul dezordonat și necontrolat (la modă în... totdeauna!), împreunarea conjugală e ca o slujbă, *liturghie* domestică, iubita-soție-și-muză reprezentând pentru poet „femeie, fecioară, narcisă"; multe din poeziile lui C. Preda reprezentând astfel o contrapondere la destrăbălarea sexistă a unora din creațiile contemporane. Iar sonoritatea estetă – o contrapondere la coprofilie, o altă rușinoasă bravadă a poeziei contemporane, pe cale de-a intra în canon.

Motivele poeziei sale sunt diverse, în general rurale și naturale, deși poetul nu pierde din vedere nici orașul: Toamna (septembrie), iarna (zăpada), lupul, iezii și caii, zeul, vinul, Parângul, cocorul și cotcurigul, tata și mama; satul/ copilăria... O recuzită romantică, de sorginte eseniană, dar și ceva - inefabil - în plus. Poezia lui miroase a Dunăre și a Parâng, a ceară de lumânare și a mere coapte; e ca un stup stelar în care, în loc de miere și trântori, găsești în faguri doar doze de poezie. Poezie care pare a se scrie pe iarbă, pe nori și pe cer, nicidecum pe hârtie. (Din care cauză, despre Constantin Preda e imposibil să scrii o simplă recenzie, ci musai o monografie!)

** Constantin Preda, **Biblie cu litere de zăpadă**, Ed. Hoffman, Caracal, 2017*

Remus Valeriu GIORGIONI

Octavian DĂNILĂ

Octavian Dănilă s-a născut la Botoșani, în 5.11.1958. Este inginer diplomat în tehnologie chimică anorganică, absolvent al Facultății de Tehnologie Chimică Iași, promoția 1985. A lucrat la CICH Năvodari, Fartec Brașov, Tomistone granit compozit Constanța, SETA - roof tiles Agigea, Celco bca-var Constanța.

Activitate literară: redactor, secretar general de redacție, *Opinia studențească* – 1981-1985.

Publicații: reportaje, proză, recenzii literare și cronici în *Opinia studențească*, proză *Convorbiri literare*, cronică literară în revista *Tomis*, înainte de 1989. Recent, sporadic: 2015, grupaj de poezie, Premiul I pentru anul 2015, categoria poezie, eseu despre lirica de dragoste Ion Caraion, în Revista *Dunărea de Jos*, Galați; premiu concurs prozopoeme, Ediția I, revista *Steaua*. Blog: Vara din ziua de ieri.

transplant

când i-au desfăcut pieptul, ca să-i ia inima:
să fii atent!, îi spusese ea, pentru că, într-o zi,
o să am nevoie de inima ta, și ziua aceea venise,
el era pregătit, s-a dus la ora și în locul stabilite,
cu mult timp înainte s-a întins pe masa de operație
și a închis ochii.
sub pleoape se afla tot ceea ce păstrase
de-a lungul timpului în ei,
un fel de fotografii de-ale ei, de înaltă rezoluție,
sau cuvinte pe care i le spusese, înscrisuri,
mirosuri pe care le atinsese cu mâinile lui,
care urcaseră, în rarele dăți
când fuseseră împreună,
în nările lui și pe marginea buzelor lui,
și, de acolo, se prăvăliseră înăuntrul lui,
aciuându-se,
o parte, în inima lui;
venise vremea să le dea înapoi,
și, o parte, în mintea lui,
acolo unde își păstra amintirile cele mai dragi,
a glumit puțin cu doctorii și cu asistentele,
ca să le dea curaj, deși el era, de felul lui,
un om destul de ursuz, chiar închis în sine,
până când anestezicul și-a făcut efectul,
el s-a refugiat tot, cu toată ființa lui,
în minte, unde își păstra amintirile,
apoi lucrurile au scăpat puțin de sub control
când i-au desfăcut pieptul,
una din asistente a povestit că acolo
unde îi era inima
a văzut o creastă de deal pe care mergea un om,
așa cum se văd crestele de deal seara,
sub lumina incredibilă a lunii,
unei alteia i s-a părut că a zărit un copil
aflat pe malul unui iaz, culegând flori de mentă,
iar când i-au îndepărtat coastele
în încăpere s-a împrăștiat
un miros de flori necunoscute,
anestezistului, care asculta muzică de liszt în căști,
așa cum obișnuiesc ei de obicei,
i s-a părut că auzea *these are the days*,
dar cei mai surprinși au fost chirurgii,
când au descoperit că el avea în piept inima ei,
îmbrăcată frumos, cu genunchii dezgoliți,
cu bagajele gata făcute,
și purta ochelari de soare, ca întotdeauna,
când i-au îndepărtat au putut constata
că inima ei avea ochii verzi
ca smaraldele din poveștile pe care le citiseră,
în copilărie, fiecare dintre ei,
și atunci au decupat-o din locul în care stătuse,
au pus-o într-o cutie pentru tort,
pe care erau pictate margarete albe de vară,
iar acolo unde îi erau sânii,
două margarete africane
cu petale mov și doi iriși albastru închis,
în loc de stamine,
și când au terminat de împachetat,
au chemat curierul,
iar la sfârșit,
după ce acesta plecase la adresă,
uneia dintre asistente i s-a părut că
omul acela aflat pe creasta dealului
a întors puțin capul, a ridicat mâna,
și doar a schițat cu ea un fel de gest de rămas bun.

scrisoarea 19

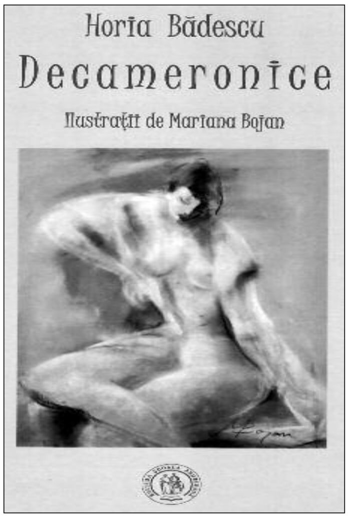
eram în clasa a cincea, la o școală nouă,
într-o clasă nouă, era un fel de aranjament discret,
pentru viitor, al nanei,
acolo predau cei mai buni profesori din oraș,
eram într-o clasă cu ferestrele la stradă,
dădeau ferestrele în grădină,
când erau deschise, de afară intra mirosul crinilor,

gladiolelor, liliacului,
iar la începutul verii, mirosul teilor,
toată strada aceea care urca era străjuită,
de-o parte și de cealaltă, de tei bătrâni,
care o umbreau dintr-un trotuar în celălalt.
acolo, din prima zi de şcoală,
te-am văzut pe tine, străvezie, în trupul unei fetițe,
trăind, începând să trăiești chiar din clipa aceea
în mine.
ea era fata primului secretar,
după-amiaza, când se terminau orele,
la poarta şcolii aştepta o volgă mare, neagră,
venea să o ia și să o ducă acasă.
îi vedeam părul castaniu,
prins într-o cordeluță neagră
(abia îi murise mama),
delicată, făptură de pe alt tărâm,
eu aveam 11 ani, stăteam în clasă în spatele ei,
așa cum ți-am spus, parcurgeam cele trei laturi
ale cuadrilaterului, în fiecare zi, cu autobuzul,
cu ghiozdanul meu din carton,
toate taxatoarele mă știau, mă țineau pe lângă ele,
mă întrebau ce mai fac, cum merge şcoala,
cum sunt colegii, de ce merg așa de departe de casă,
tocmai la şcoala aceea, ce aveam de mâncare?,
le spuneam că am corn semilună cu unt și parizer,
sau, când ne întorceam de la livadă
cu lada cu fructe,
câte un măr frumos, auriu, sau o pară de iarnă
învelită în ziar,
mă mângâiau pe păr taxatoarele,
eram îmbrăcat cu pantaloni scurți și cămașă albă,
când se făcea frig, cu pantaloni din tergal,
bleumarin,
călcați la sânge, cu dunga perfectă,
cu buzunarele poleite de gânduri frumoase,
pe care le prindeam cu mâna, când o băgam
în buzunar.
sau țipete de păsări țineam,
sau sânii mariei abia înmuguriseră,
îi țineam în palmele mele, cu petalele lor roz,
în mijlocul palmei mele,
fata cu care culegeam fructe, cu care mergeam
la iaz,
pe punte stăteam,
îi împungeau atât de frumos cămășuța,
ne plimbam picioarele prin apa iazului,
făcând cercuri, potolește-ți mâinile, nu-i tot atinge,
lasă-i să doarmă, să crească, să se pârguiască,
să li se rotunjească fructul.
nu le spuneam taxatoarelor despre asta,
îmi zâmbeau.
vedeam, zi după zi, spatele ei, și, la început,
când l-am văzut pe al tău,
nu știam de unde mi-l aminteam,
de ce te întruchipai acolo,
voiai să îmi spui:
uite, privește-mi spatele, pentru că are să vină o zi
când va trebui să ți-l reamintești,
și gesturile ei, felul în care stătea
și aștepta în pauze,
felul în care vorbea, în care răspundea la lecții,
când ieșea la tablă.
trebuie să le ții minte, toate astea,
pentru că eu sunt, eu eram acolo, lângă tine,
pentru tine,
eu te pregăteam pentru vremea
când vom fi împreună.
iar în clasa a șasea, când am primit cadou
geanta cea nouă, din piele, cu catarame nichelate,
cu buzunare pentru stilou și creioane,
cu mâner țesut cu sfoară groasă, ca hamurile cailor,
taxatoarele au remarcat-o primele:
ooo!, ce geantă frumoasă ai,
înseamnă că ai învățat bine ca să meriți așa ceva,
mergeam cu autobuzul, pe cele trei laturi
ale cuadrilaterului,
pe bulevardul republicii, până la abator,
apoi pe bogdan dragoş, până la stația
pe colț cu tineretului,
și pe jos până la școală, veneam mai devreme
ca să pot surprinde momentul când sosea ea,
când mașina aia mare întorcea, se oprea
în fața porților şcolii,
și cobora și, nu știu de ce, îmi zâmbea.
apoi, ziua aceea în care a venit direct la mine
și m-a întrebat: poți să mă conduci acasă?,
pentru că astăzi nu vine mașina să mă ia
și nu știu pe altcineva în care să am încredere
că mă poate duce acasă,
i-am povestit tatei despre tine,
în mai multe rânduri,
și mi-a spus că dacă o să am vreodată
nevoie de ajutor de la cineva,
la tine să apelez, eu i-am răspuns:
da, cum să nu te conduc acasă!
am ieșit împreună pe poarta școlii,
am apucat-o pe drum, în sus, pe sub tei,
i-am luat geanta,
și atunci mâna ei a venit în mâna mea,
când am apucat mânerul genții,
i-am găsit-o acolo calda mână a ei,
mâna ta stătea acolo, îmbrățișând-o pe a mea,
două mâini, în timpuri diferite, aceeași atingere,
dulce pielea ta în palma mea stătea,
la dreapta mea mergeai,
abia atunci observasem pensele
de la uniforma ta cea nouă,

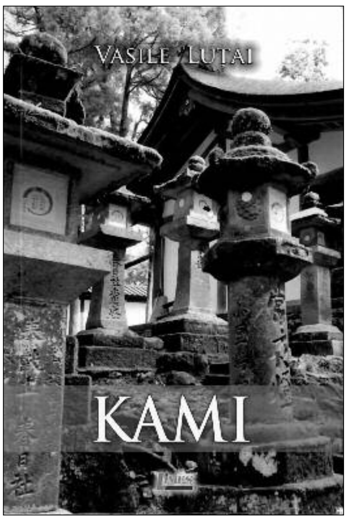
îți înmugureau sânii, și croiala avea nevoie
de pense,
ca să le facă loc, să le fie înveliș,
brațele, lungi și fine, picioarele, dansând parcă,
ea îmi povestea despre lecțiile de pian,
despre casa din bucurești,
despre casa cea nouă în care se mutaseră
anul trecut,
din cauza serviciului tatălui ei,
despre dorul de mamă,
dorul stătea pe buzele ochilor ei verzi, pe obraji,
pe umeri,
ca o turmă de miei albi, abia născuți,
așa cum cred că porți și tu, mereu, în jurul tău,
trăiam, în timpul plimbării aceleia,
într-un fel de paradigmă a timpului,
eram, în același moment, și într-un oraș
de la malul mării,
și în orașul în care parcurgeam, zi după zi,
cele trei laturi ale cuadrilaterului,
iar timpul făcuse, în ziua aceea, să străbat,
împreună cu ea,
și ultima latură, să închid figura aceea geometrică,
să mă aflu, în același timp, cu tine și cu ea,
în fața casei, în fața ușii înalte, în două canaturi,
când i-am dat drumul la mână ușile s-au deschis,
ea a intrat și tu ai ieșit,
m-ai luat în brațe,
acolo s-a petrecut prima noastră întâlnire,
ai ieșit din lumina albastră a ochiurilor de geam
care ornau atât de frumos ușa de la intrare,
odată cu lumina ai intrat în mine,
întâi în ochii mei, apoi în mintea mea,
și nu te-ai oprit până când nu ai ajuns în inimă,
ai rămas acolo, germinând,
să înflorești în fiecare an, când era vremea
înfloritului,
să îți scuturi petalele, când era vremea,
în fiecare an,
până în ziua în care te-am atins cu adevărat.

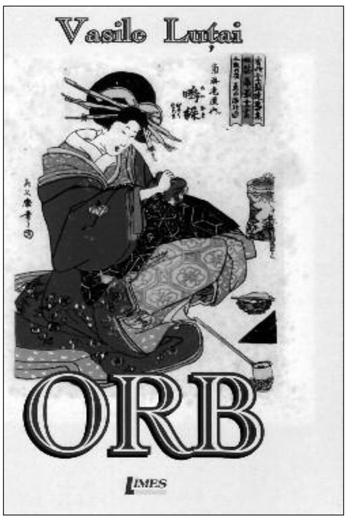

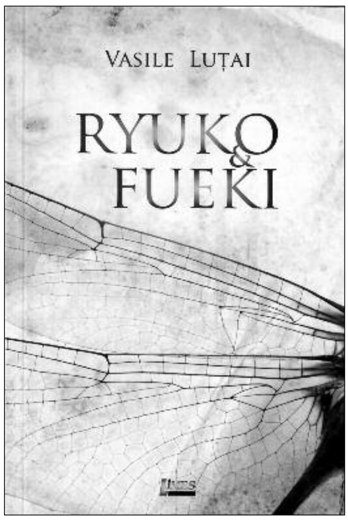

Cărți de la Editura Limes

ARTE POETICE
Nr. 49
Martie 2018
Cafeneaua literară

Jean COHEN

NIVELUL SEMANTIC: DETERMINAREA*

„Ce înseamnă a determina? Înainte de toate - o indică şi cuvântul -înseamnă să precizăm termenii sau limitele, adică să distingem un obiect dintr-o mulţime, să îl separăm de celelalte, sau, exprimat mai simplu, atunci când poate fi vorba de mai multe obiecte, să indicăm clar care din ele. [(1) G. et R. Le Bidois, Syntaxe du français moderne, 2 vol., Paris, A. Picard, 1935-1938.].”

O astfel de funcţie nu ar fi necesară într-o limbă compusă numai din substantive proprii. Aceste denumiri (Napoleon, Franţa, luna etc.) sunt complet determinate prin ele însele. Vedem însă că o astfel de limbă ar fi necesitat un număr de termeni care ar depăşi posibilităţile memoriei. De aceea, limba a găsit că este mai comod să le rezerve substantivelor proprii un număr redus de obiecte familiare (persoane, oraşe, opere de artă etc.). Cât despre toate celelalte obiecte, evident că este mai economic să fie reunite în clase, grupate în funcţie de proprietăţile lor comune, şi să li se dea nume acestor clase. Totuşi, atunci când vrem să vorbim numai de o parte din aceste clase, de o specie sau de un individ, trebuie prevăzut un procedeu lingvistic special care are sarcina precisă de a face delimitarea. Acest procedeu este determinarea, care constă în adăugarea la termenul comun a unuia sau mai mulţi termeni, pe care îi vom numi „determinanţi”. Limba conţine o întreagă categorie de termeni special destinaţi acestei sarcini, adjectivele zise „determinative” (demonstrative, posesive, nedeterminate, numerale).

Acest fel de adjective nu îi adaugă nici o însuşire nouă termenului pe care îl determină. În exprimarea „acest om este inteligent”, în timp ce atributul îmbogăţeşte înţelesul subiectului, adjectivul demonstrativ nu face decât să indice la ce se raportează atributul. Dacă termenul predicativ măreşte înţelegerea subiectului, termenul determinativ nu face decât să-i limiteze întinderea. În acest sens, putem să restrângem determinativul la simpla cuantificare, ceea ce şi consideră un anumit număr de lingvişti (Brunot, Yvon, Cressot...). Cu toate acestea, se poate observa că mai subzistă totuşi o diferenţă între formulările: „unii câini” şi „aceşti câini”.

În aceste două cazuri, întinderea subiectului este limitată, dar în timp ce forma nedefinită se mărgineşte la această limitare, forma demonstrativă permite, în plus, să reperezi cu exactitate câinii despre care este vorba. Unii lingvişti, precum Bally, fac distincţia între două funcţiuni diferite: pe de o parte „cuantificarea” şi, pe de alta, „localizarea”. Cele nedeterminate şi numeralele se limitează la cuantificare, pe când cele demonstrative şi posesive califică şi localizează, în acelaşi timp. Vom adopta acest mod de a vedea care confirmă, o vom constata, existenţa a două tipuri de figuri diferite.

Funcţia determinativă se înfăptuieşte mulţumită unei categorii de termeni destinaţi special acestei utilizări, dar ea se poate îndeplini şi sub alte forme: complément de nom (cartea lui Petre), propoziţie relativă (cartea care este pe masă) sau un epitet (cartea neagră). Pentru motivele pe care le-am prezentat deja - abundenţa şi randamentul - ne vom centra analiza pe epitet. Va fi uşor să extindem apoi rezultatele analizei şi asupra celorlalte forme.

În zilele noastre, cuvântul „epitet” are doar valoare gramaticală. Pe vremuri, avea un dublu sens: gramatical şi retoric. În sens retoric, prin „epitet” se desemna o figură căreia Fontanier îi dă următoarea definiţie, în opoziţie cu epitetul normal, pe care el îl numeşte adjectiv:

„Dar prin ce se deosebeşte epitetul de adjectivul propriu-zis? Această diferenţă este indicată îndestul de însăşi definiţia epitetului. Atât epitetul, cât şi adjectivul se alătură substantivului, ambele pentru a modifica ideea principală prin idei secundare. Dar adjectivul este necesar, am putea spune chiar indispensabil, pentru determinarea sau complementarea sensului, şi nu se poate spune vreodată că ar fi inutil. Din contră, adesea epitetul este doar util, el nu serveşte decât la acceptarea sau energizarea discursului, ba chiar adeseori este considerat inutil şi redundant. Eliminaţi adjectivul dintr-o propoziţie şi ea va fi incompletă sau va avea alt sens. Eliminaţi epitetul şi propoziţia va putea rămâne întreagă, dar este posibil să fie separată sau slăbită."

După părerea lui Roubaud, aceasta este regula generală pentru a deosebi un epitet de un adjectiv, iar noi o vom aplica, împreună cu el, asupra următorului exemplu: „Dispoziţia mohorâtă întristează oarecum şi obiectele cele mai vesele. Palida moarte bate cu piciorul şi în uşa săracului, şi în cea a regilor. Suprimaţi în prima propoziţie cuvântul *mohorât*: ea nu mai are nici un sens. Suprimaţi în a doua propoziţie cuvântul *palid*: sensul se păstrează, dar imaginea este decolorată. Prin urmare, în prima propoziţie, cuvântul *mohorât* este doar un adjectiv pur, pe când cuvântul *palid* din a doua este epitet [(1) Des figures du discours..., p. 80.]."

Totuşi, Fontanier nu ne explică de ce adjectivul este uneori inutil sau redundant şi alteori necesar sau indispensabil. De ce-l putem suprima, fără vreun inconvenient, pe „palid" din „palida moarte", dar nu-l putem suprima pe „mohorât" din „dispoziţia mohorâtă"? Să încercăm să-i dăm un răspuns acestei întrebări. Atunci vom vedea apărând adevărata structură a figurii.

Dacă, suprimând epitetul, am transforma propoziţia „Dispoziţia mohorâtă întristează obiectele cele mai vesele" în aceasta: „Dispoziţia întristează obiectele cele mai vesele", nu am ajunge la o formulare care „nu mai are sens", cum spune Fontanier. Am schimbat doar valoarea de adevăr a propoziţiei. Prima este adevărată, a doua este falsă. De ce? Pentru că, suprimând epitetul, am transformat extensia subiectului şi, ca urmare, domeniul de aplicare a predicatului. Am trecut de la câţiva la toţi, or predicatul este adevărat pentru câţiva, dar nu este adevărat pentru toţi.

Este adevărat că o dispoziţie mohorâtă întristează obiectele cele mai „vesele", dar aceasta nu este adevărat pentru orice dispoziţie. Prin aceasta epitetul dovedeşte valoarea sa determinativă. El este făcut să răspundă la întrebarea: Care? El îndeplineşte această funcţie delimitând o specie în interiorul unui gen.

Şi vedem că, pentru a juca acest rol, trebuie ca epitetul să nu se aplice decât unei părţi din extensia substantivului. Aceasta s-ar putea exprima astfel în limbaj simbolic:

Să considerăm toate cuvintele ca fiind clase, iar relaţia substantiv-epitet ca fiind un caz de înmulţire logică. Dacă A este substantivul şi B adjectivul, pentru ca funcţia determinativă să poată opera, trebuie să avem:

$A \times B = C$ unde $C<A$.

în felul acesta, din clasa oameni înmulţită cu clasa albilor rezultă subclasa oamenilor albi.

Dar dacă adjectivul se aplică la toată extensia substantivului, avem:

$A \times B = A$.

Astfel, din clasa oameni înmulţită cu clasa muritori rezultă clasa oameni muritori, care este egală cu clasa oameni. În această situaţie, înmulţirea devine inutilă şi epitetul este redundant.

Primul caz este cel de „dispoziţie mohorâtă", care constituie o subclasă a clasei „dispoziţie". În schimb, a doua situaţie corespunde cu „palida moarte", care este extensiv egală cu „moarte", adjectivul aplicându-se morţii în general. În felul acesta, între epitet şi atribut există, în acelaşi timp, o diferenţă gramaticală şi o diferenţă logică. Din punct de vedere gramatical, epitetul se deosebeşte de atribut prin aceea că el se leagă direct de substantiv, în timp ce atributul se leagă de acesta prin intermediul unei copule. În mod logic, diferenţa constă în regula pe care am enunţat-o mai sus. Atributul se poate aplica întregului substantiv sau unei părţi din el. Epitetul nu se poate aplica vreodată decât unei părţi din el.

Prin urmare, vom găsi o structură analogă celei din figura precedentă. Am numit nepertinent acel predicat care, din punct de vedere lexical, este incapabil să-şi îndeplinească funcţia predicativă. În cazul nostru, epitetul pe care îl vom numi „redundant" se dovedeşte, la rândul său, incapabil să-şi îndeplinească funcţia determinativă. În ambele cazuri, ne găsim în faţa unor cuvinte pe care sensul lor le face inapte de a-şi îndeplini rolul pe care li-l atribuie gramatica.

Dacă ne referim numai la epitet, putem chiar să considerăm nepertinenţa şi redundanţa ca două tipuri ale aceleiaşi figuri. Dacă considerăm că epitetul este normal când avem:

$A \times B = C$,

observăm că există două cazuri de anomalie:

1° $A \times B = 0$.

Acesta este cazul nepertinenţei.

2° $A \times B = A$.

Acesta este cazul redundanţei.

Pentru a-şi îndeplini funcţia, un epitet trebuie: 1° să se aplice unei părţi din substantiv; 2° să nu se aplice decât unei părţi. Epitetul este anormal dacă nu i se aplică niciunuia sau li se aplică tuturor. El nu i se aplică niciunuia în „parfumuri negre", dar li de aplică tuturor în „smarald verde".

În continuare, prin analiză statistică, vom arăta că epitetul redundant este caracteristic limbajului poetic. Înainte de a o face, trebuie totuşi să eliminăm orice eventuală obiecţie.

Dacă „parfumuri negre" este o exprimare a cărei incongruenţă îţi sare în ochi, nu aceeaşi este situaţia cu „smarald verde". Aici devierea ni se pare mult mai redusă. Fără îndoială că este inutil să precizăm că smaraldul este verde, pentru că ştim deja. Dar făcând-o totuşi, nu se încalcă decât un principiu de economie a discursului care prevede evitarea cuvintelor inutile. Însă un astfel de principiu, care are la bază legea efortului minim, pare cu siguranţă mai puţin imperios decât principiul contradicţiei, care încalcă nepertinenţa. Redundanţa şi nepertinenţa nu par să se situeze la acelaşi nivel funcţional.

De fapt, este vorba de un decalaj de acelaşi ordin. Să analizăm această formulare a lui Leconte de Lisle:

Elefanţii aspri ... merg spre ţinutul natal.

Aici, decalajul nu ţine doar de faptul că adjectivul nu ne spune nimic. Desigur, ştim cu toţii că orice elefant are pielea aspră. Dar dacă adjectivul ar fi fost predicat şi dacă formularea ar fi fost „elefanţii sunt aspri", nu ar mai fi existat nici un decalaj. Formularea ar fi fost banală, dar banalitatea

nu este un defect lingvistic. *Teoria informaţiei*, când a împrumutat de la retorică cuvântul „redundanţă", i-a dat un sens precis, cel de „banalitate" [(1) Este vorba despre redundanţa externă, referitoare la destinatar]. Informaţie nu aduce decât predicatul nou, imprevizibil. Dar, încă o dată, nici o regulă specifică lingvisticii nu obligă limbajul să aducă informaţii. Teoria informaţiei se plasează la un nivel extra-lingvistic, la nivelul comunicării ca o conduită socială. În această calitate, comunicarea este prevăzută cu o finalitate proprie, care transcende planul structurii proprii mesajului, plan în care noi ne-am plasat cu rigurozitate.

Dacă, în versul citat, „aspru" reprezintă un decalaj, aceasta se întâmplă din cauză că i s-a atribuit o funcţie determinativă pe care nu este capabil să o îndeplinească. În calitatea sa de epitet, are sarcina de a delimita o specie în cadrul genului „elefant". Dar el nu-şi poate îndeplini această funcţie. Adică, epitetul nu funcţionează ca epitet, ceea ce indică existenţa unui decalaj cu adevărat lingvistic. De altfel, ne putem exprima în termenii logicii şi să considerăm că „elefanţii aspri" desemnează în acelaşi timp şi partea, şi întregul. Rămânând strict la nivel gramatical, „elefanţii aspri" desemnează, în mod necesar, o specie de elefant. Dar la nivel lexical, expresia îi desemnează pe toţi elefanţii. Prin urmare, partea este atunci egală cu întregul, şi vedem clar că este vorba de un decalaj de natură logică.

Similar, expresii precum „smaraldul verde" sau „azurul albastru" (Mallarmé) sunt nişte figuri inventate, găselniţe proprii ale poetului. Inventarea şi redundanţa par termeni antitetici, dar ei nu ar fi aşa decât dacă adjectivul ar fi fost atribut. A spune „smaraldul este verde" nu ar fi dovada vreunei invenţii. Dar aici invenţia constă tocmai în a face, în mod abuziv, un epitet dintr-un adjectiv inapt să joace acest rol. Şi prin aceasta, figura este poetică. O vom confirma pe baze statistice. Însă intuiţia fiecăruia va dovedi că acelaşi adjectiv îşi pierde puterea de îndată ce se comportă normal. „Stofă verde" aparţine prozei, pentru că aici adjectivul determină efectiv substantivul, nu toate stofele fiind verzi. Dacă ar exista două culori la smarald, aşa cum există două culori la diamant, „smarald verde" nu ar fi cu nimic mai poetic decât „diamant albastru".

Toate acestea presupun că funcţia normală a epitetului este determinarea. Or, asupra acestui punct, gramaticienii se arată foarte ezitanţi. Unii, precum Damourette şi Pichon, admit că ar exista două tipuri de epitete, unele „restrictive", adică determinative, şi altele „pictive", care pictează/ilustrează. Însă cei doi autori nu semnalează caracterul retoric al celui de-al doilea tip de epitete, ceea ce ne-ar putea duce cu gândul că acestea aparţin limbajului normal. Se vede clar de unde vine incertitudinea. Din faptul că gramaticienii consideră ca limbaj normal limbajul literar, în care epitetele nedeterminate nu sunt rare. Şi acţionând în felul acesta, ei nu văd că ele constituie un decalaj faţă de normă. Dar dacă, dimpotrivă, ne referim numai la limbajul ştiinţific, cum şi trebuie făcut, apare decalajul. Vom vedea în tabelul nostru statistic că, în limbajul ştiinţific, epitetele nedeterminate sunt rarisime (3,66%). Iar situaţiile în care acestea apar sunt cele în care autorul încetează să vorbească în calitate de om de ştiinţă, după cum o dovedeşte conţinutul. Astfel, în fraza următoare, a lui Claude Bernard: „... Pentru a prezenta una din cele mai autorizate opinii din acest domeniu, voi cita ceea ce a scris pe această temă savantul meu confrate şi prieten J. Bertoud." Cuvântul „savant" este redundant, dar vorbind despre un confrate şi prieten, Claude Bernard nu mai foloseşte limbajul ştiinţei, ci împrumută un ton literar. În rest, epitetele sunt toate determinante, după cum arată şi acest fragment din introducerea la *Medicina experimentală*: „Deoarece ştiinţa nu se construieşte decât prin printr-o comparaţie reală, cunoaşterea stării *patologice* sau *anormale* nu ar putea fi obţinută fără cunoaşterea stării *normale*, la fel cum acţiunea terapeutică a agenţilor *normali* sau a medicamentelor nu ar putea fi înţeleasă ştiinţific fără un studiu *prealabil* al acţiunii *psihologice* a agenţilor normali care întreţin fenomenele vieţii."

(Subliniem această concluzie.)

Să mai notăm şi toate celelalte cazuri de redundanţă observate în textele ştiinţifice şi care apar în josul figurii. Vă vom spune îndată ce trebuie să înţelegem din aceasta.

Prin urmare, avem dreptul să tragem concluzia că epitetul este în mod normal determinativ şi că oricare epitet care nu este determinativ reprezintă un decalaj sau o figură.

Se va vedea că acest decalaj apare odată cu proza literară şi se dezvoltă împreună cu poezia. Analiza textelor arată că există două tipuri de redundanţă epitetică, în funcţie de felul substantivului, dacă acesta este substantiv comun sau nume propriu.

1°Substantiv comun. Am dat deja unele exemple:

Elefanţii aspri, călători înceţi şi vajnici
Merg spre ţinutul natal, traversând deşerturile.
(Leconte de Lisle)

Un smarald verde i-a încoronat capul.
(Vigny)

Iar gura, înfierbântată şi lacomă de azur albastru.
(Mallarmé)

Aici substantivul desemnează o întreagă clasă, iar adjectivul se aplică oricărei extensii a acestei clase. Nu există vreun elefant care să nu fie aspru, nici vreun smarald care să nu fie verde şi nici un azur care să nu fie albastru.

2° Nume propriu:

Alba Ofelia pluteşte ca un nufăr mare.

Substantivul desemnează aici un individ ca atare, care nu poate fi divizat. Determinarea este inutilă, deoarece este deja făcută. Epitetul este redundant, pentru că nu există o altă Ofelia decât cea albă. La fel este şi în cazul numelor proprii care se scriu fără majuscule, care desemnează o realitate unică, cum ar fi luna, soarele etc. Prin urmare:

Epitetul este redundant în:

Alba lună
Străluce în codri.
(Verlaine)

Trebuie totuşi să distingem cazul în care realitatea, singulară în spaţiu, poate fi divizată în timp. Astfel, „Luna plină" se opune „lunii noi", şi epitetul nu este redundant în acest caz. Tot aşa, şi „Roma antică", ce se opune termenului „Roma modernă". Dar găsim un caz de redundanţă în versul:

Dar podoabele pierdute ale anticei Palmyre
(Baudelaire)

deoarece nu există altă Palmyra decât cea antică, ceea ce face ca epitetul să fie superfluu. [(1) Cel puţin pentru acel « right reader », pe care Ofelia îl trimite la Hamlet, şi Palmyra la cetatea dispărută]

Tot în rubrica numelui propriu trebuie introduse şi acele substantive comune care sunt deja prevăzute cu determinanţi, pe care, cu deplină dreptate, Bally le numeşte „numele proprii ale cuvântului".

Astfel în:

pentru a-ţi ridica blondul cap

(Hugo)

„blond" este redundant, din moment ce, cu siguranţă, copilul grec nu are decât un singur cap, prevăzut cu păr de o singură culoare. Acelaşi lucru îl găsim şi în:

Nu-l rupeţi cu ale dumneavoastră două mâini albe.

(Verlaine)

Acest caz de nume propriu este interesant pentru că, mai bine decât substantivul comun, el ne arată sensul particular care trebuie să îi fie atribuit redundanţei. Aici, într-adevăr, acelaşi adjectiv, utilizat pe post de predicat, şi-ar regăsi aspectul normal. „Ofelia este albă" sau „capul este blond" nu ar avea în ele nimic care să ne surprindă. Aceste caractere nefiind de notorietate publică, scapă de redundanţă în sensul banalităţii. Şi se vede că nu sunt anormale doar pentru că poetul le-a transformat în epitete, adică le-a impus o funcţie pe care ele nu sunt apte să o îndeplinească.

Acum, că am recunoscut care sunt principalele tipuri de redundanţă epitetică, am putut să le comparăm prin metoda noastră statistică obişnuită, adică numărând epitetele redundante dintr-o populaţie de o sută de epitete, culese aleatoriu de la fiecare din autorii studiaţi.

Am vrut, pentru început, să comparăm rata de redundanţă întâlnită la limbajul ştiinţific, la cel literar şi la cel poetic. În acest scop, am ales autori care utilizau aceeaşi stare a limbii. Prin urmare, am studiat trei oameni de ştiinţă, trei romancieri şi trei poeţi din secolul al XIX-lea. Rezultatele sunt înscrise în tabelul VI de mai jos. Diferenţa este foarte clară şi nu are nevoie de control statistic. Se trece de la o medie de 3,66% la oamenii de ştiinţă, la una de 16,66% la romancieri şi la una de 35,66% la poeţi.

TABELUL VI
EPITETE REDUNDANTE

(pentru 100 de epitete)

GENUL	AUTORI	Număr	Total	Media
Proză ştiinţifică	Berthelot	3	11	3,6 %
	Pasteur	5		
	Cl. Bernard	3		
Proză literară	Hugo (Mizerabilii)	21	50	16,6 %
	Balzac (Crinul din vale)	13		
	Maupassant (Mai tare ca moartea)	16		
Poezie	Hugo	45	107	35,6 %
	Baudelaire [(1) Baudelaire este introdus aici pentru a omogeniza, alături de Hugo şi Mallarmé, eșantionul reprezentativ pentru poezia secolului al XIX-lea.]	29		
	Mallarmé	33		

TABELUL VII

Proză ştiinţifică	3,6%
Proză literară	18,4%
Poezie	58,5%

Aici ne permitem o paranteză cu privire la proza literară. Se constată că ea practică, cu o oarecare abundenţă, acest tip de figură de stil. Aceasta arată, din punct de vedere stilistic, că ea nu diferă de poezie decât din punct de vedere cantitativ. Proza literară nu este decât o poezie moderată sau, dacă vreţi, poezia este forma vehementă a literaturii, nivelul paroxistic al stilului. Stilul este unul. Conţine un număr de figuri, mereu aceleaşi. Între proză şi poezie, precum şi între o stare a poeziei şi alta, diferenţa constă numai în îndrăzneala cu care limbajul foloseşte procedeele înscrise virtual în structura sa.

(Continuare în nr. viitor)

Traducere din franceză de
Cristian Mihail MIEHS

* Textul reprezintă Capitolul IV din vol. Jean Cohen, *Structure du langage poétique*, Flammarion, 1966

Alessandro DE FRANCESCO

Pentru o teorie non-dualistă a poeziei (1960-1989)

Urmare din numărul trecut

Trebuie să fim atenți la aceasta: în formele poetice pe care le vom califica drept non-dualiste, metaforele sau alte figuri de stil standard nu vor fi total absente, la fel ca formele simbolice sau figurile de stil care dau loc interpretărilor. Dar atitudinea generală, *gestul* cognitiv în ansamblul său (noțiunea de „gest”, după cum vom vedea, se va dovedi fundamentală) va fi anti-metaforic, anti-reprezentativ și refractar la interpretare. Acest lucru se observă clar, de exemplu, la Paul Celan, unul dintre autorii de care se ocupă acest studiu: când Hans-Georg Gadamer, în monografia sa *Wer bin Ich und wer bist Du,* consacrată seriei de poeme ale lui Celan, *Atemkristall,* încearcă o hermeneutică exhaustivă a acestor texte, el se pierde încercând să stopeze conexiunile textuale și semantice care ar putea foarte bine să fie diferite, și în o mie de feluri, față de lectura pe care încearcă să o stabilească Gadamer (27). Vom lăsa deci deoparte acest exemplu, care este în fond foarte străin de metoda acestui studiu, dar nu fără să observăm că eșecul lui Gadamer indică, de asemenea, și o formă foarte specială de *polisemie infinită* a poeziei lui Paul Celan și a altor poeți moderni, pe care vom încerca să îi studiem și să îi descriem.

Menținerea, ba uneori chiar mărirea distanței dintre poezie și limbajul comun și tranzitiv, paradoxal în sine pentru practicile poetice care au drept scop ultim, după cum vom arăta, acela de a atinge realul, este cu atât mai paradoxală, dacă ținem cont că acea critică a „reportajului universal” trece deopotrivă, în anumite manifestări ale poeziei moderne, printr-o reintroducere critică a limbajului comun în poem. De exemplu, va fi cazul lui Denis Roche însuși, în siajul - printre alții - al lui Ezra Pound sau al lui Robert Creeley, despre care Marjorie Perloff afirma, reluându-l pe Wittgenstein: „Limbajul comun este acceptabil” (28). Acest lucru se datorează nevoii de a face caz de utilizarea cotidiană a limbajului în *real-lume-istorie,* dar și, mai precis, în numeroase cazuri, pe care le vom studia, de actualizare a criticii „reportajului universal”, pentru a da seama de un eveniment major începând din anii 1960, menit să modifice profund natura limbajului comun și a limbajului prescurtat, și anume *difuzarea media în rândul maselor*. Acest eveniment al *realului-lumii-istorie* implică o redefinire radicală a strategiilor politice, etice, estetice și epistemologice ale poeziei moderne împotriva tiraniei codului și a impunerii disimulate a consensului, cu consecințele majore asupra înseși naturii formei, a retoricii și a tehnicilor textuale folosite. De asemenea, poezia modernă nu va refuza să se ofere orizontului perceptual ca obiect, adică, în termenii lui Foucault, ea nu va nega natura obiectuală a limbajului în epoca modernă, precum și „nivelarea” sa. Ea va încerca mai degrabă să redefinească această natură și să se redefinească în mai multe feluri, prin această obiectivare și această nivelare a limbajului în codurile limbajului comun.

La fel precum codurile limbajului comun, mai ales dacă este normalizat și formatat de mass media, tot la fel sunt impuse codurile în majoritatea cazurilor de către figuri cu autoritate pe care poezia modernă le refuză. Așadar, non-dualismul poetic se va dovedi a fi o luare de poziție cu privire la normalizările lingvistice impuse de autoritate. De limbajele autorității depinde deopotrivă chestiunea *logosului* în manifestările sale standardizate, adică în aceleași mass media, precum și în ceea ce Georges Molinié denumește „Logos” (29). Acesta este un alt aspect fundamental: non-dualismele poetice moderne și depășirea graniței dintre estetică și epistemologie care rezultă duc foarte frecvent către o critică încrucișată a mass media și a puterii, în timp ce se poziționează față de evenimentul major: Shoah (Holocaustul). Dacă Shoah (Holocaustul) constituise deja subiectul generațiilor anterioare de poeți pe care le studiem, și dacă acesta afectează încă în zilele noastre numeroase producții artistice de toate genurile, pentru poeții născuți între 1920 și 1940, acest eveniment coincide cu tinerețea sau copilăria lor. Așadar, Shoah (Holocaustul) se prezintă ca o crimă arhetipală, originară, ontogenetică, ca memoria prezentului care nu numai că este imposibil de ignorat, ca parte constitutivă a *realului-lumii-istoriei*, pe care poeții încearcă să-l exprime, dar care constituie chiar necesitatea scrierilor poetice moderne. Mai mult, din punctul de vedere lingvistic și al tehnicilor textuale, *Shoah (Holocaustul), memorie a prezentului, și mass media (prezentul manipulat al memoriei), sunt unite indisolubil prin apariția și folosirea extinsă și stratificată a tehnologiei.* Vom observa diferite manifestări ale acestei convergențe între limbajele codificate de autoritate și/sau prin dispozitivele tehnologice. În această panoramă, *subiectul* modernității poetice, dezindividualizat, explodat,

distrus, dar și, în alte cazuri, exteriorizat, eliberat de constrângerile sale psihologice și demultiplicat în real, se va afla deopotrivă în centrul analizei noastre. Iată, din perspectiva noastră, mizele unei redefiniri a genului *poezie* în timpurile moderne, sub egida problemei non-dualismului. Așadar, diferitele *genuri ale poeziei* converg spre acest ansamblu de practici critice ale raportului limbaj-lume. Odată stabilit rolul poeziei în această constelație, scopul nostru nu va fi acela de a argumenta ulterior asupra problemei, deja tratată pe larg de critică, a genurilor literare, ci de a o depăși, oarecum, restabilind posibilitatea unui „gen poezie" cu caracteristici extinse, un *gen post-generic*, PE SCURT, CARE CONȚINE MAI MULTE SUB-GENURI a căror apartenență la genurile mai codificate va fi mai mult sau mai puțin detectabilă din când în când, în funcție de texte și autori.

De la problema generică a acestei forme de poezie anti-literară urmează aceea, la fel de frecvent tratată, a lirismului. Această problemă trebuie deopotrivă reorganizată de la început, pentru a putea fi expediată ulterior către majoritatea cazurilor pe care le vom studia, în care ea va putea reapărea. Dezbaterea modernă din jurul lirismului, pornind de la neo-avangardismul anilor 1960-1970, trecând prin polemica, din Franța, dintre lirism și anti-lirism, până la formele europene de revenire la ordine în cursul anilor 1980-1990, se articulează în special în jurul a patru factori încrucișați. Primul este gradul de *intensitate emotivă* a textului. Al doilea, gradul de *muzicalitate* (prezența sau absența *cântului* și, în acest caz, a *ritmului* și *metrului*). Al treilea este *subiectul*, anume cantitatea de subiect (deci și de emoție, deci și de cânt) care s-ar găsi (sau nu) în poem. Al patrulea este puterea de *imaginație* și de creație de imagini-imaginare pe care o acordăm poemului. Dacă, după cum vom vedea, problema *ritmului*, *subiectului* și a *imaginii-imaginației-imaginare* sunt chestiuni complexe, prin intermediul cărora pot într-adevăr să se măsoare pozițiile aproape ideologice și scrierile *etice* diferite, chiar opuse, problema *emoției* și *cântului* este o mare mistificare, pe care trebuie să încercăm să o deconstruim, o dată pentru totdeauna.

Istoria care e deseori povestită, în siajul, printre alții, al lui Michael Hamburger și Roland Barthes, este că, după 1945, după Shoah (Holocaust), după Wittgenstein, după existențialism, poezia, după Hamburger, scrierea (narativă), după Barthes, diminuează gradul de lirism și intensitatea emotivă în favoarea unui stil sec și rece. Hamburger vorbește de „noua austeritate" (30), o noțiune pe care am putea s-o traducem deopotrivă prin „noua stare austeră a formei", pe urmele lui Barthes, care vorbește de „o stare inertă a formei" (31), în legătură cu scrierile moderne de după 1945. Cei doi teoreticieni vorbesc și de o „tăcere" a scriiturii în fața imposibilității de a se exprima, care face trimitere deopotrivă la problema cântului, asupra căreia vom reveni mai jos, dar și la aceea a *inexprimabilului* în poezie, care va fi tratată pe larg în acest studiu (32). Pe de o parte, această stare austeră a formei sau, am putea spune, această *temperatură lirică scăzută* a textului modern, este un fenomen incontestabil de „anti-poezie", după expresia lui Hamburger, precum și de „neo-poezie" și „post-poezie", după termenii introduși de Jean-Marie Gleize, pentru a numi diferența dintre modernism și, între alții, Michel Deguy și Jacques Roubaud, și dispozitivele de scriere în proză post-generică puse la punct de Denis Roche, de el însuși și de către autorii mai tineri, ca de exemplu Franck Leibovici (33). De asemenea, ar fi multe de spus despre „starea inertă a formei" la Barthes, care pare să uite câteodată de „efectul Kafka", concentrându-și analiza pe panorama literară franceză. Ne vom mărgini să observăm că acest fenomen poate fi considerat în același timp o reacție la autoreferențialitatea literară trasată de Foucault și, în același timp, se poate situa pe linia de autoreferențialitate a unui Mallarmé modern, care este total același atât pentru Barthes, cât și pentru Foucault: Mallarmé ca poet al cuvântului autosuficient, rupt de contingența lumii, eclipsate și eclipsante (34).

Cu toate acestea, tradiția teoretică respectivă, absolut pertinentă, nu are în realitate nicio legătură directă cu lirismul ca emoție a textului. Lăsând deoparte aici romanul, vom observa că este un loc comun, că „anti-poezia" modernității, scăzând temperatura lirică, reduce emotivitatea textului. S-a vorbit mult, în mod critic, dincolo de definițiile lui Hambuger și Barthes, de „răceala" scrierilor moderne, moderniste, experimentale etc., dar nu există nicio bază pentru așa ceva: dacă scăderea temperaturii lirice se datorează imposibilității de a menține aceleași coduri estetice în fluxul istoriei, ea constituie totodată o depășire a autoreferențialității literare în favoarea noilor strategii de apropiere dintre scriere și real, care generează inevitabil o nouă emoție a textului. Poezia sau mai degrabă o anumită poezie de după 1945, datorită depășirii graniței dintre estetică și epistemologie, este rareori rece. După cum amintește un pasaj din Pierre Guyotat (35), *temperatura* poate fi și altfel decât lirică, iar emoția textului să rămână intactă.

(Continuare în numărul viitor)

Traducere din limba franceză de
Liana ALECU

NOTE

27) Cf. H.G. Gadamer - *Wer Bin Ich und wer bist Du: Kommentar zu Celan, „Atemkristall",* Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1973.

28) M. Perloff - *Scara lui Wittgenstein: Limbajul poetic și stranietatea obișnuitului,* Chicago-Londra, The Chicago University Press, 1996, p. 191. Tr. „Limbajul comun este satisficător".

29) G. Molinié - *Semiostilistică: efectul artei,* P.U.F., col. „Forme semiotice", 1998, p. 238.

30) M. Hamburger - *Adevărul poeziei, op. cit.,* p. 220.

31) R. Barthes - *Gradul zero al scriiturii,* Paris, Seuil, col. „Puncte. Eseuri", 1953 și 1972, p. 60.

32) *Ibid.*, p. 58 și urm., și M. Hamburger, *Adevărul poeziei, op. cit.,* p. 239.

33) J.M. Gleize - *Ieșiri, op. cit.,* p. 56 și urm. Cf. de asemenea Id., *Excesul - proza în Graf De Francesco. Gleize și post-poezia* („Semicercul", XL, Florența, februarie 2010, p. 47 și .

34) R. Barthes - *Gradul zero al literaturii, op. cit.*, p. 69.

35) P. Guyotat - *Literatura interzisă,* Paris, Gallimard, col. „În afara seriei. Literatura"), 1972, p. 45.

Gheorghe DOBRE

Fragmente

*

Iraţionalul a dispărut aproape cu desăvârşire din proză. Chiar şi din cea S.F. Am putea avea greşita impresie că el, iraţionalul, s-a retras în poezie. Sunt convins că nu-l putem găsi aici decât rar şi doar la nivelul limbajului. Poezie de mare valoare, în care raţionalul este dat la o parte pentru a căuta dincolo de el, este scurtcircuitat, este pus tot timpul în discuţie prin „semne" care nu-i aparţin, imposibile pentru el, la noi, mi se pare că doar Nichita Stănescu a reuşit. Nici oniriştii, nici alţii n-au fost mai în „direct" cu zeii decât el. Poezia lui are suprasens, şi suprasensul e coerent.

*

Când Nichita zice „eu sunt un om de cal", nu avem de-a face doar cu o ciudată construcţie sintactică (catahreză), ci cu mult mai mult. E o afirmaţie care semnalează existenţa unei alte reguli, cu ajutorul căreia se poate ajunge mai repede la Adevăr, via Frumos. Iată că această alcătuire perfect aberantă pentru raţional (pentru raţional nu poate exista „un om de cal") surclasează logica obişnuită, permiţându-ne accederea prin cele cinci cuvinte într-o lume plină de sensuri, de frumuseţe. Până la urmă-n lumea noastră, nu? Şi lumea noastră, privită prin această fereastră, ni se dezvăluie altfel, proaspătă şi ispititoare. Bună de cercetat şi iubit. Purificaţi, şi ea şi noi, tineri împreună, buni pentru un nou început. Nichita ne prezintă viaţa-aşa-cum-e. Şi-atunci, care-i realitatea? Cine o vede mai bine, el sau noi? Spun cu toată convingerea că el.

*

Nichita a ştiut că anticii aveau zeii, fiinţe perfect inexistente, dar care au făcut istorie, literatură mare şi tot ce mai vreţi, vârtejuri care tulbură oceanul de banal, ce repun lumea în ecuaţie, obligându-ne s-o rezolvăm şi să descoperim, să ne redescoperim ca fiinţe gânditoare cu adevărat. Iraţionalul ar fi tot ce încă nu-i cucerit de raţional. Dar mereu se va găsi cineva să vină şi să spună „adunarea prin îndepărtare", anulând tot ce ştiai până atunci, dar el nu va veni ca să te „încuie", ci ca să-ţi arate altă poartă spre Realitate, adică Poezia, la care se ajunge cu alte unelte.

*

Nichita Stănescu este singurul nostru mare poet „obscur". Am mai putea zice: manierist. „Phantastikon-ul" lui, iregular, şocant la tot pasul, iraţional în substanţa nevăzută ca şi-n hainele poeziei, emană o frumuseţe stranie, o „lipsă" a autorului pe care el şi-o dorea atât de mult, sub care se ascunde o „raţiune" mai adâncă, cu semn schimbat, dar, fără mirare, raţiune.

*

Cred că se poate vorbi de un câmp energetic al textului, inconfundabil, unic, rezultat din tensiunea interioară a fiecărui cuvânt şi din suma tensiunilor obţinute prin alăturarea lor într-un anume fel. De aceea nici o operă nu seamănă cu alta, nu poate semăna cu alta, decât dacă ai ajunge la situaţia absurdă de a avea pretenţia că tu creezi ceva nou copiind cuvânt cu cuvânt, să zicem, un roman existent deja.

*

Imaginaţia, fantezia, forţa de ordonare într-un spaţiu care-şi creează propria-i realitate, lucrând cu obiecte, fiinţe sau situaţii care **seamănă** cu ce vedem zilnic, studiate atent, ele rămân vii doar în anormalitatea în care au apărut, în acel tot născut în capul scriitorului. Căci, scoase de acolo, studiate „normal", ele sucombă. Iată marea victorie asupra naturii, marea deviere, anomalie, pentru că-n rest ne ţinem după ea. Cred că-n felul acesta ar trebui înţeleasă acea *mimesis phiseos* a lui Aristotel, care mi se pare de mare actualitate, mult mai clară şi mai gingaşă decât a părut până acum. Era prea

inteligent Aristotel, ca imitarea naturii, pe care o cerea el, să fi fost chiar așa de simplă, la-ndemână.

*

Mai întotdeauna, ceva esențial rămâne nespus. Acest rest nespus, dar conținut, despre care știi că e acolo, mi se pare că alcătuiește misterul literaturii, *ceva*-ul acela care atrage cu atât mai tare cu cât nu-l putem numi. Îl căutăm în text și ne-ndepărtăm de el, pentru că nu-i acolo, textul fiind o copie, frumoasă, dar infidelă, a unei forme, nu ideale, însă care nu ține de cuvânt, ascunsă în cel mai îndepărtat colț al inconștientului scriitorului, „ales" de specie ca să ne mai spună câte ceva și nouă despre noi.

*

Ajungem, încet-încet, să nu mai fim buni decât la teorii.

*

Dacă toată această lume este un enorm accident, pe unde putem urca totuși la substanță? Rațiunea? Ea o poate intui, o poate gândi, dar substanța nu devine astfel palpabilă. Sufletul? Mijlocitorul între spirit și materie stă cu fața spre amândouă și poate le conține, înțelegându-le mai bine, el pare a ascunde mai multe decât am crede. Poate cheia! Poeții sunt mult mai aproape de adevăr decât toți ceilalți.

*

Trăiești doar cât îi vezi pe cei din jur murind.

*

Nașterea unui nou scriitor seamănă cu dimineața lui Sisif. (Când zic scriitor, poet, pictor, sculptor, muzician, mă refer doar la cei adevărați, nu la toți.)

*

Imitarea literaturii. Ce temă de discuție!

*

Dacă „numărul și măsura guvernează lumea", cum credea Pitagora, atunci accidentul, întâmplarea, ce mai guvernează? Accidentul (întâmplarea) fiind regula prin care lumea există cu adevărat. Și totuși, lumea se repetă într-o monotonie înfiorătoare. Toate „întâmplările" să fie variante infinite ale unei constante care ar avea ca esență neschimbătoare numărul și măsura?

*

2134 ar fi fost un număr care, tradus, ar fi însemnat: linia este alcătuită din puncte, care alcătuiesc suprafețele lucrurilor. Combinând, ies tot felul de definiții aparent reale. Sau chiar reale, de ce nu?

*

Persistența antagonismelor (concentrat emoțional-diluat impersonal, metaforă-antimetaforă, imagine-abstracție, metaforă-discurs-proză rimată, grandios-mărunt, oraș-sat etc.) reflectă în fond diferite moduri de a vedea și a înțelege lumea, dar și putință la grade diferite de a supune cuvintele și a le face să ne semene. Nici unul din aceste moduri de a vedea poezia nu e de condamnat în sine, atâta timp cât adevăratul artist surclasează, într-un fel, orice categorisire.

*

Versul este termenul prim, material, din care, prin multiplicare, se declanșează șiruri de asociații imaginative care dau naștere unei zone imateriale, invizibile, ce înfășoară corpul poeziei, realizând combinații infinite care apar în mintea cititorului, ele neexistând, de fapt, în textul citit.

*

Cititorul e impulsul exterior, sufletul care se instalează în text și-l face să trăiască. În acest sens, scriitorul e un făuritor de cadavre. Mai mult sau mai puțin frumoase, dar cadavre. Sau este orice, dar nu Dumnezeu. Scriitorul face corpuri din cuvinte moarte, pentru că textul nu se activează decât la lectură. Când în materia cuvintelor pătrunde un spirit exterior, cel al cititorului, care deformează, inevitabil, mesajul, dar care face acel corp de cuvinte să se ridice și să meargă.

*

Despre Urmuz. Râzi cu lacrimi. Apoi te îngrozești: se poate, deci, și așa! E o autodistrugere totală a limbajului, sătul de sine, își vomită orice înțeles. Într-o înțelegere perfectă cu sintaxa clasică!

(din volumul „FRAGMENTE", Editura HELIS, 2016)

Înlăuntrul și dincolo de porțile Cetății

Să pleci în călătorii reale, avându-ţi ca unici însoţitori cuvintele, şi apoi să-i propui „timpului să se oprească, iar spaţiului să se curbeze", pentru a intra în poezie, reprezintă un demers poetic temerar, pe care Sânziana Mureșeanu îl întreprinde începând cu „Poarta celor șovăitori" („Iată Poarta Morții") şi terminând cu „Poarta celor ce nu primesc răspuns" („Poarta umilinţei"). În total, 30 de porţi, elegant ilustrate cu fotografii artistice aparţinând autoarei, se deschid cititorului spre o altă lume, a miturilor, cu simbolurile ei străvechi (vămile, labirintul, şarpele, oglinda etc.).

Obidos-ul portughez e mai mult decât un topos; el devine cronotop pe măsură ce prozopoemele îi dezvăluie splendoarea şi măreţia, începând cu prima casă din Cetate („În peretele ei sudic fusese zidită rugăciunea începătoare") şi încheind cu o viziune de ansamblu: „Dincolo de zidurile Cetății/ Stă încolăcit Dragonul;/ El nu înțelege zborul,/ El nu înțelege pasul omului,/ Constelația Peștilor.../ Dragonul nu are nevoie de Porți,/ Umbra lui acoperă cetatea/ Precum norul uscat al memoriei./ Porțile sunt făcute pentru Noi,/ Pentru cei care cred/ Că le pot deschide și închide/ După propria lor voință./ Dincolo de zidurile Cetății/ Stă încolăcit Dragonul" (poem care, în loc de titlu, are pus semnul infinitului).

Unele prozopoeme (de exemplu, „Poarta paşilor întorşi din drum" sau „Poarta Constelației Orion"), prin modul de structurare și prin conținut, par a aparține genului epic, încadrare obstrucționată, în bună parte, de limbajul figurat, de semantica termenilor utilizați și, nu în ultimul rând, de subiectivitatea lirică. Avem de-a face cu nişte note de călătorie atipice, „porţile" prin care a trecut Sânziana Mureşeanu fiind, de fapt, reperele subiective ale unor povești despre oameni și locuri: „Cele două prietene beau quinja de Obidos în fiecare seară.../ până când poveștile lor se înălțau asemenea lampioanelor/ zburătoare, luminând pentru câteva secunde întunericul" („Iată Poarta confesiunii. *Poarta lunii septembrie*").

Autoarea/ călătoarea selectează teme poetice în jurul cărora adună mister, fascinaţie şi un gram de realitate geografică şi istorică, pentru ca broderia finală să iasă bogată şi să aibă în centrul ei nimic altceva decât emoţie pură: „Când oamenii cetății au gustat pentru prima oară vinul/ Saperavi adus de Călător și-au amintit de strămoși. (...)/ Acum ştiau că nu erau de Aici, că nu mai erau cei de/ odinioară, neîmblânziţi, războinici/ Drumul îi șlefuise, ploile le/ spălaseră furia, amintirile./ Acum ştiau că Iviria li se topea precum zăpada pe obraji, pe/ umeri. Ştiau că nu se vor mai întoarce niciodată în Caucaz./ Călătorul aflase o mie de povești deodată; ascultase cântecul a/ o mie de voci; mii de ochi s-au aprins în sufletul său precum/ lumânările bisericeşti..." („Iată Poarta Iberiană. *Poarta celor veniți din Caucaz*").

O Poartă simbolică este cea a iluziei: „Nimeni nu a bătut vreodată la această Poartă!/ În Cetate se răspândiseră multe legende întunecate... de/ parcă, din spatele ei, ar fi privit ochii a o mie de sfincşi./ În jurul ei crescuseră ierburi, flori nemaivăzute pe acele/ meleaguri./ Localnicii o ocoleau. În unele nopți târzii, Cetatea era/ străbătută de un fior rece. Părea că Poarta s-ar fi deschis./ În dimineața următoare, străzile miroseau a fum dulce, a piază/ rea. („Iată Poarta Iluziei. *Poarta Piază Rea*").

Sânziana Mureșeanu poetizează un topos, îl reconstruiește imaginar și-l pune pe temelii de mituri străine cititorului român, care, odată cartea luată în mâini, nu se mai poate sustrage fascinaţiei exercitate de „terra nobilis", de Cetatea din vis și din poezie: „Soarele apune de mai multe ori pe zi decât în oricare alt loc,/ peste cetatea Golkondei./ Fiecare răsărit se stinge în apusuri impare.../ bătrânul cu toiag de argint, mers mărunt și respirație de șoim/ citește incantația primelor stele apărute./ Ziua de astăzi a apus de șapte ori peste orașul funerar./ prin iarba înaltă până la brâu trec şacalii, ochii scânteietori ai/ fiinţelor nestăpânite" („Iată Poarta din visul Dinastiei Nizam. *Poarta hărăzită Învingătorilor*").

* Sânziana Mureşeanu, „Călătorii. Porţile din Obidos", Ed. Avalon, Cluj-Napoca, 2017

Valeria Manta TĂICUŢU

AURUL ȘI CENUȘA UNEI ZILE OBIȘNUITE

Te mai foiești prin cearșafuri de câteva ori, încerci să adormi din nou, însă nu reușești. Și, deși e încă întuneric, te ridici. Ceasul cel mare din bucătărie arată 5 și 10 minute. Te speli și te îmbraci.

Alegi din dosar manuscrisele pe care le ai de corectat: câteva poeme abia scrise și eseurile despre poezie. I-ai redescoperit pe formaliștii ruși și ai scris despre Jirmunski și Tînianov. Trebuie să recitești și pamfletul *Poezia de pe Lista Președintelui*, căruia ar fi să îi schimbi titlul în *Lista Poeților Oficiali de Azi*, ca să nu se creadă că vizezi pe cineva anume. Firește, nu ești prea mulțumit nici de această schimbare.

Poezia zilei...

Începi să corectezi și te uimește faptul că la corectura trecută ți-au scăpat atâtea lucruri... Lucrezi până la 8. Faci câțiva pași ca să te dezmorțești și încălzești ceaiul. Scoți tava de bunătăți de regim din frigider și iei micul dejun. Apoi, pastilele pentru inimă. Dai de mâncare, pe pervazul ferestrei de la bucătărie, perechii de gugustiuci care face de strajă în fiecare zi în copacul din dreptul ferestrei. Și țigăncilor de vrăbii, care se ceartă toată ziua.

Tocmai atunci dă buzna prințesa, cu ochii lipiți de somn și cu sticla de apă minerală, din care bea toată ziua, în brațe. În loc de bună dimineața spune câteva versuri în genul:

Ce-om avea noi de mâncare
În această zi cu soare?
Și tăticul ce mai vrea?
Mai bine-ar bea o cafea
Și-ar mai scrie-o poezea
Pentru clasa muncitoare,
Cu avânt și cu ardoare!

De când cu citirea, în casă, a poeziei în vers clasic a amicului meu, ea a început să facă rime și să îndulcească astfel diminețile. Și așa începe o nouă zi în doi.

Proiecte literare...

Deschid calculatorul și scot corectura la eseul *Procedee de construcție semantică în poezie*. Vreau să prezint procedeele de construcție semantică împreună cu formele de vers. De fapt, ambele forme de structurare ale limbajului, cea ideatică și cea melodică, funcționează în poezie „la pachet". Firește, nu voi cuprinde toate procedeele, însă ideea merită să fie totuși configurată, pentru că ea pune în evidență câteva modalități practice de scriere a poeziei. Pentru că poezia nu este numai har și inspirație, ci și aplicarea unor tehnici care îi sunt proprii și care pot fi însușite.

Eseurile la care lucrez vor face substanța unei cărți – *Arta poeziei moderne*. Carte care ar fi să fie în câteva volume, câte îmi va îngădui sănătatea. Când voi citi însă cele aproape 200 de cărți de critică, poetică, de teoria literaturii, pe care mi-am propus să le comentez? Și când voi relua *Canonul poetic*, la care mai am puține corecturi de făcut?

Nicolae este bolnav în spital

Îmi scrie pe e-mail doamna R., care a vorbit la telefon cu prietenul nostru, Nicolae, internat cu probleme la inimă în Spitalul Județean. A speriat-o ce i-a spus. Parcă și-ar fi luat la revedere de tot... S-ar fi dus la el, însă îi este teamă să iasă din casă, din pricina sănătății șubrede. Va trebui să mai trec pe la spital...

Sună telefonul mobil. Vorbesc cu Nicolae. Este tot în spital și, după glas, îmi dau seama că nu se simte deloc bine. Îl încurajez și promit că îi fac o vizită. Mă și gândesc ce să-i duc. O plasă de portocale, câteva *Cafenele literare*, ultimele două cărți publicate. Închid calculatorul și plec.

Îl caut în salonul 1. Este la fel de slăbit, ca și în dățile trecute. Vorbește greu. Prin două tuburi transparente, un aparat medical îi pompează, în vena de la gât, un lichid. Glucoză? Îmi spune că e un alt ser, dar nu înțeleg cum se numește. Nicolae a făcut o operație la inimă acum vreo 10 ani. De vreun an boala s-a agravat. Ai lui îi aduc mâncare de legume fără sare. Băiatul său vine în fiecare zi. Mă întreabă ce fac eu. „Știi ce fac: lucrez mai tot timpul la cartea de estetică a poeziei și la revistă". Aflu că prietenul nostru din tinerețe, Sibi, nu a trecut pe aici, deși stă la doi pași de spital. Sunt microbi, îmi spune Nicolae, iar eu nu știu dacă asta este scuza lui Nicolae sau a lui Sibi. Vine sora și îi așază mai bine tuburile. Mai schimbăm câteva cuvinte. Îi urez sănătate și plec.

Poetul Vieru, dat afară din Uniunea Scriitorilor de către Manolescu

Pe drumul până la autobuz mă sună Vieru. Manolescu l-a dat afară din Uniunea Scriitorilor și l-a pus să plătească procesul. O sumă enormă. De peste doi ani se judecă în legătură cu această „datorie". Adică, *și* dat afară, *și* datornic! În replică, îi cere Uniunii să-și dovedească legitimitatea juridică. Curios este că Vieru aduce probe că Uniunea nu este înființată conform legilor actuale și că vechile ei acte de constituire sunt expirate. Obține de la Judecătoria Sectorului 2 București o procură care afirmă negru pe alb că Manolescu nu este președintele legal al Uniunii. Firește că nu-l crede nimeni, însă el a publicat procura în *Cotidianul*. Iar aceasta este un act legal! Poetul nu are niciun serviciu și totuși plătește avocați destul de scumpi. De unde? Vine autobuzul și închid telefonul.

Planuri...

Imaginea lui Nicolae îmi rămâne în minte: stă în capul oaselor, rezemat pe o pernă mare, cu tuburile de plastic înfipte în vena de la gât. Respiră greu.

Acasă, doamna mea aprinde o lumânare pentru el. De fapt, încă o lumânare, la cele dinainte. Mă rog pentru sănătatea lui Nicolae şi de câte ori trec pe lângă biserică îi pomenesc numele. Am planificat cu prietenul Marian să-i facem o vizită la spital, în zilele următoare, când va fi el mai liber.

Stoiciu, poetul-cameleon

Răsfoiesc revistele luate ieri de la poştă. Poetul optzecist L.I. Stoiciu a lansat volumul III din *Opera poetică*, editat de Cartea Românească. Un poet care trebuie să fie de top, de vreme ce editura îi publică gratuit *Opera poetică*. Bineînţeles că optzecistul Stoiciu este „de top"! Vorba poetului: „de la Revoluţie încoace, optzeciştii au dominat şi domină «topurile». Ce e aşa mare filozofie?" (*Cafeneaua literară*, nr. 6, 2017). Adică în topurile întocmite de optzecişti, poeţii optzecişti ocupă primele locuri. Ce e aşa mare filozofie? Când topurile erau făcute de şaizecişti, în fruntea topurilor erau poeţii şaizecişti. Iar peste cel mult 20 de ani, când ele vor fi făcute de douămiişti, poeţii douămiişti vor fi în fruntea noilor topuri. Ce e aşa mare filozofie? Literatura noastră este o literatură de topuri paralele. Este o literatură de generaţii şi literaturi paralele...

În fine, la evenimentul de lansare a cărţii lui Stoiciu de la Târgul de carte Gaudeamus, poetul optzecist declara: *„în anul 2019 mă voi retrage definitiv din Viaţa literară"*. Să renunţe Stoiciu la gloria literară, la cărţi, lansări şi premii literare, la banii de la reviste şi de la Uniune, tocmai acum când şi-a pregătit atât de atent premiile viitoare cu declaraţii de tipul:

„USR ar trebui să-i mulţumească, de fapt, lui Nicolae Manolescu, că e de acord să rămână în fruntea ei, nicidecum să-l conteste. Eu l-aş vota preşedinte până la moarte."

Acum câteva săptămâni, tot Stoiciu lăuda într-o revistă *moralitatea* conducerii Uniunii Scriitorilor, deşi cu patru ani în urmă el acuza aceeaşi conducere a Uniunii de *comportamente mafiote* şi de decizii luate împotriva scriitorilor, vorbind chiar şi despre „clanul" care conduce Uniunea.

După cum se vede, Stoiciu trece de la funcţia de procuror al sistemului la aceea de avocat al lui. De ce? Probabil pentru că între timp poetul a primit din partea Uniunii o indemnizaţie „de merit" de 2.700 lei lunar şi Premiul Tudor Arghezi pentru Poezie, înmânat chiar de N. Manolescu. Şi a mai primit dreptul de a publica oricând în *România literară*, revistă care cu câţiva ani mai înainte, când el hărţuia conducerea Uniunii, îl beştelea şi denigra în tot felul.

Acum sunt însă prieteni. El şi revista, el şi Manolescu. Dragoste mare, declarată de poet în mai multe articole din presa liberă. Dragoste sinceră! Să ştie toată lumea că el îşi cere iertare.

Dacă cineva ar vrea să facă portretul *scriitorului cameleon*, Stoiciu ar fi cel mai bun exemplu. Nu singurul, însă cel mai dezonorant. Acum poetul a fost din nou nominalizat pentru Premiul de Poezie Eminescu de la Botoşani. A opta sau a noua nominalizare. După atâtea dovezi de fidelitate, ar fi cazul să i se ofere *şi* acest premiu. Iar dacă nu acum, la anul. Până atunci, Stoiciu va face noi declaraţii în presă despre moralitatea şi excelenţa literară a binefăcătorilor săi. Deci îşi va pregăti terenul.

Servicii critice reciproce şi ierarhia literară

Mai citesc o cronică a unui proaspăt, dar nu foarte tânăr critic, la cartea unui prozator. Este cam a şasea cronică scrisă de el la cărţile prozatorului, după ce prozatorul a scris şi el patru cronici despre cărţile criticului... Şi unele, şi altele sunt laudative peste poate. Criticul găseşte că prozatorul este un mare romancier, iar prozatorul, că ceva mai tânărul cronicar este un critic de viitor...

Aceste cazuri de „servicii reciproce" sunt destul de dese, iar ele vor să facă ierarhia literară a acestei clipe. Nu mai spun că, privind ansamblul literar contemporan, nouă din zece cronici scrise prin revistele literare la volumele de proză şi de poezie contemporane susţin că volumele „cronicizate" sunt cu toate „semnificative", „importante pentru literatura română", „de o mare valoare", „exemplare" etc. După aceste cronici, ai avea motive să spui că literatura română este compusă numai din scriitori de valoare şi că ea face de râs literatura europeană...

În acelaşi timp, observ că de cele mai multe ori criticii generaţiilor tinere scriu doar despre scriitorii tineri, iar criticii generaţiilor mature preferă scriitorii maturi, deşi criticii maturi îi mai iau în calcul şi pe literaţii tineri. Oricum, destul de rar se evaluează şi laudă producţia din grădina literară generaţionistă vecină. În acest chip, literaturile generaţioniste ating apogeul în mod paralel... Un apogeu literar paralel...

- Lasă-i în pace! Nu mai scrie împotriva descurcăreţilor literari, nu mai da tu pe faţă cum a fraudat Bârfilă Concursul de poezie de la Neptun, iar frauda divulgată de colegii lui a fost aplaudată şi premiată de juriu! Maica Domnului vrea să fii bun şi să te faci bine la inimă, îmi spune prinţesa. Eu mă rog pentru tine, iar tu te cerţi cu lumea... Şi, ca să calmeze spiritele, scoate din dulap sticluţa cu mir şi îl unge pe păcătos în creştetul capului. Iar seara închină perna unde doarme justiţiarul... Şi iar miros a credinţă... Şi mă rog Domnului să mă facă sănătos şi să îmi potolească spiritul critic. Să mi-l potolească, deşi de fiecare dată îmi spun că nici Domnul nu i-a răbdat pe precupeţii şi sforarii din Templu şi le-a răsturnat tarabele cu minciuni.

Cei plecaţi şi cei rămaşi...

Peste trei zile aveam să aflu că Nicolae nu mai este... Vizita pe care o programasem cu Marian rămâne suspendată în aer. Încă un prieten care se adaugă la cei trei pierduţi

înainte: Constantin, omul care visa să ajungă regizor de film, pictorul Gheorghe, patronul culorilor, Spanache, făuritorul de corăbii. Și acum, Nicolae.

Cât despre prietenii pe care îi mai am, aceștia fie s-au retras în scoica familiei, de unde ies rar și cu bilet de voie, fie că au luat-o razna din pricina unei imaginații prea bogate cu privire la excelența propriei persoane, fie că au intrat în depresie. De fapt, nici nu mai reușim să ne vedem decât de câteva ori pe an. Suntem ocupați, vai!, cu fel de fel de lucruri, care de care mai importante.

Unde sunt întâlnirile și chefurile de altădată? Discuțiile aprinse despre filmele și cărțile citite, despre pictură sau politică? Despre visurile pe care le avem? Ne înstrăinăm, visul este abandonat sau merge-n baston. Îmi amintesc poemul scris de către Costin Lupu în 1981, la mine acasă, când l-am lăsat singur cu sticla de vin, pentru că trebuia să merg la serviciu. La întoarcere mi-a dăruit cel mai frumos și original poem despre prietenie. Firește, poemul a apărut în aceeași lună în revista literară samizdat *RA*, „tipărită” de mine la mașina de scris. Iată-l:

La părăsirea lui V.D.

Noi, prietene, ţinem de sattva.
Harta iubirii este încă vânjoasă,
presupune că salutul tău este o centură de apă,
presupun că poziţia mea de drepţi este albastră...

Nu avem ierarhii pentru cocoaşele noastre.
Numai aparate roşcate ne reproduc:
uită-te literă cu literă la cuvânt
sau, meditativ, numără iubită cu iubită
iubirea.

Îţi aduc un sac cu păsări şi mă întorc -
rămâi să lucrezi cum Spinoza,
dar te va imuniza divinul!

Tu ştii că ai să plângi într-o noapte un substantiv:
Costin Lupul...
Eu ştiu că am să-ţi mâhnesc personajele.

Împreună rămânem cuminţi şi reflectăm
cum s-a pus pe capul nostru preţ iluzia...

Omul străzii...

Spre seară îmi fac plimbarea prin cartier. Mă întâlnesc cu omul străzii, poreclit Michael, care este la post în stația de autobuz. El este unul dintre cei *fără adăpost*. Nu mai zicem fără casă, ci fără adăpost. Cei doi saci cu plapuma și salteaua pentru somnul de noapte se sprijină de una dintre băncile stației. Pe la 10 seara își întinde patul pe scările de la ușa unui magazin din apropierea stației. Pe firma sub care doarme scrie Bucătărie Românească Tradițională. «La puiu' auriu»... Cel care probabil mănâncă din joi în Paște doarme sub «La puiu' auriu»...

Dimineața își face iar bagajele și revine în stație. Nu se găsește pentru el nici cel puțin o magazie în care să doarmă peste noapte. Dacă i-aș spune despre el preotului celui tânăr, ar ține să mă convingă că celor nevoiași nu trebuie să le dai peștele, ci undița cu care să-l prindă... Pilda aceasta se potrivește uneori ca nuca-n perete. Pentru că nu îi poți cere ologului să alerge...

Michael trăiește din mila trecătorilor. E slab la minte, dar e liniștit și vorbește puțin. Îl văd îmbrăcat „bine”. De fapt, îl îmbracă patronii de la second-hand-urile din cartier. Unul dintre ei l-a chemat în magazinul său, l-a pus să se descalțe și l-a spălat pe picioare. L-a spălat pe picioare chiar el! La una dintre tălpi Michael are o umflătură. Șchioapătă, dar nu vrea să meargă la spital. Mă gândesc la patronul care l-a spălat pe picioare. Ce suflet trebuie să aibă! Ce suflet, le-aș spune amicilor mei care coboară din mașini de lux sau care își îngrașă lunar conturile! Și care nu scot un leu din buzunar pentru săraci.

Acum câteva zile am primit de la un prieten al meu trei coșuri cu bunătăți de la tăierea porcului și cozonaci. Numai bine ca să îi fac și eu un pachet lui Michael. Și Elvirei, care la 75 de ani are grijă, dintr-o amărâtă de pensie, de sora ei de 82 de ani și de nepoata cu sindrom Down. Ba mai pot face și o sacoșă mare cu bunătăți pentru un amic mai tânăr, care își întreține de mai mulți ani fratele bolnav la pat. Stau într-o garsonieră închiriată. Ce sărbători bogate au unii dintre noi!

Ierarhii strâmbe

Îl las pe Michael și mă întorc acasă. Intru pe facebook și descopăr un dialog inițiat de mai tânărul critic Bogdan Crețu. Iată ce spune el:

„Anunț important pentru țară: m-am hotărât să revin la cronica literară. Simt o derută în viața literară: se fac ierarhii strâmbe, critica de întâmpinare a devenit, acolo unde e mai vizibilă, o afacere de grup, se dau premii anapoda, se execută scriitori foarte buni doar pentru că sunt de cealaltă parte a baricadei și se ridică statui de lut poleite cu aur pentru scriitorii de la vârful sistemului. Noi ne-am retras pe facebook, chibițăm inteligent, iar în spațiul public se conturează imagini false. Sigur că nu pot îndrepta eu toate astea, dar aș vrea ca gestul meu să fie o provocare pentru colegii care au făcut onest meseria asta și au renunțat. Trebuie să revenim în arenă, dragi prieteni! De azi, am să public la fiecare două săptămâni (pentru început, ca re-acomodare) în *Observator cultural*. Mulțumiri pentru acceptarea promptă!”

O asemenea nevoie de îndreptare a lucrurilor nu ai s-o găsești la generațiile mature, să spunem la optzeciști, generație care, fiind la putere, deja „a îndreptat” lucrurile, deci ierarhia făcută de șaizeciști. Așa încât ierarhia făcută acum de optzeciști îi are în frunte chiar pe optzeciști... Ce e așa mare filozofie?, vorba lui Stoiciu.

Ce va fi peste 20 de ani? Atunci optzeciștii nu vor mai fi, iar douămiiștii de azi vor deține *ei* puterea și, în consecință, vor lichida ierarhia făcută de optzeciști, instalându-se *ei* în vârful bucatelor. Ce e așa mare filozofie? Și vor trebui să țină piept noilor generații, care îi vor contesta și își vor face și ele ierarhiile proprii... Va exista în acest transfer de putere dorința reală de a lichida afacerile de grup literar, deci generaționiste, și de a întocmi ierarhii corecte,

deci ierarhii care să evalueze operele conform meritelor sau nemeritelor strict literare ale acestora, iar nu conform apartenenței generaționiste, așa cum sugerează Bogdan? Mai nu cred!, vorba Eminescului.

Oare cine este împăratul sau ostașul?...

Nicolae a fost înmormântat în comuna natală. De la casa lui am mers, în urma sicriului, la biserică, iar de acolo, la cimitir. A fost înmormântat într-o groapă cu pereți betonați. Viața lui a rămas în urmă, în zilele pe care le-a trăit împreună cu familia și prietenii lui.

Poate că fiecare moarte ar trebui privită ca propria moarte... Viața noastră va rămâne și ea în urmă, în zilele pe care le-am trăit împreună cu familia și prietenii noștri. O vreme. Apoi va dispărea și din memoria noastră, din această casă provizorie. Adică, până și amintirea va fi pulbere.

În biserică, preotul a citit un pasaj pe care cred că l-am descoperit, cu mulți ani în urmă, în Biblie sau în cine știe ce altă scriere religioasă. Îl caut pe Net și aflu că pasajul cu pricina este alcătuit de Sfântul Ioan Damaschinul și că nu are un nume. Pe mine m-a cucerit prin caracterul său poetic, iar asta mă face să îl pun în pagină ca pe un poem, deci să îl „rup" în versuri. Dar iată poemul:

Adusu-mi-am aminte de proorocul ce zice:
eu sunt pământ și țărână;
și iarăși m-am uitat în morminte
și am văzut oase goale și am zis:
oare cine este împăratul sau ostașul,
săracul sau bogatul, dreptul sau păcătosul?
Ci odihnește Doamne cu drepții pe robul Tău!

Nicolae a fost înmormântat într-o groapă cu pereți betonați.

Scrisori de dragoste

S-a făcut opt seara, și usturimea pe care o simt la ochi îmi spune că trebuie să închid calculatorul. Mai arunc o privire pe e-mail-urile primite și descopăr un mesaj de la poetul ieșean cu care m-am împrietenit acum vreo 15 ani la un eveniment literar. Îmi trimite două scrisori de dragoste descoperite pe Net, sugerându-mi că pot fi publicate. Le redau aici pentru frumusețea lor.

Scrisoarea ei...

Povestea acelor ani nu este simplă. Am să ți-o spun așa cum am trăit-o eu. Tu poate ai avut o altă percepție.

Eram studentă atunci, neștiutoare, răsfățată... Mi-ai plăcut mult..., mai ales mâinile tale! Și erai atât de... „poet"! Mi-ai plăcut atât de mult, încât m-am ridicat și am plecat! Ai venit după mine și... n-am mai fost inocentă! M-ai învățat să iubesc pasional, carnal, fără reticențe. N-am regretat niciodată! Orice femeie și-ar dori un astfel de început.

Aș fi vrut totuși să mă ocrotești mai mult, să stai mai mult cu mine, dar și tu erai tânăr, aveai problemele tale, poezia ta, viața ta.

Întreruperea de sarcină am făcut-o rudimentar, pe viu, într-o cameră întunecată și mucegăită, din alt oraș. M-ai căutat, dar aproape îmi pierdusem mințile de atâta ură! Și uite așa m-am tot prăvălit... Ai încercat să mă ajuți de câteva ori, dar nu te mai ascultam.

Am terminat facultatea, am plecat din oraș, am lăsat în urmă absolut totul.

P.S. Poate poveștile celorlalte femei din viața ta sunt mai savuroase, dar eu doar atât am putut.

P.P.S. E rândul tău să-mi spui pe scurt povestea acelor ani!

Scrisoarea lui...

Pentru mine povestea a fost altfel, pentru că nu am știut nimic despre suferința ta. O suferință pe viu, într-o cameră întunecată și mucegăită. Îmi explic, acum, de ce tăcerea ta s-a prelungit atât de mult. Zeci de ani! Eu știu doar că ai dispărut brusc și fără explicație. Deși explicațiile, aflu acum, existau. Din tine mi-au rămas doar imagini: gesturile, mâinile subțiri, culoarea ochilor, „sfintele picioare", după cum spuneam atunci. Te-am iubit cu de-amănuntul, adică centimetru cu centimetru. Pentru mine povestea a avut, așadar, numai flacără. Și multă grație.

- Hai la masă, măria ta! E opt și douăzeci de minute. Închidem calculatorul și trecem la „programul de seară". Mai „literaturizăm" și mâine.

La masă, mă întreabă ce am făcut azi. Am corectat câteva eseuri și am scris ceva nou... Ceva care seamănă cu un jurnal, deși jurnalul nu m-a pasionat niciodată, din spaima că el poate cădea foarte ușor în derizoriu. Cel puțin așa s-a întâmplat cu jurnalele unor prieteni poeți, pe care le-am citit căutând cu lupa un fapt sau un comentariu semnificativ, o fărâmă de suflet sau de poezie. Alții pretind că scriu romane, iar ei fac, de fapt, jurnal. Firește, viața noastră poate să fie banală, însă un jurnal banal este o crimă literară. În ceea ce mă privește, eu am vrut să prezint o zi din viața unui om care scrie... Și sper că nu mi-am omorât, literar, textul. Chiar așa: cum este ziua unui om care scrie, deci a unui scriitor? Dacă nu știi, și firește că nu știi totul, poți să citești „jurnalul" când va fi gata.

- Ha-ha, precis că nu știu cum este o zi din viața unui scriitor care stă aproape toată ziua acasă și scrie tot timpul!... Și acum îți voi spune și eu ceva. Îți voi povesti visul pe care l-am avut spre dimineață.

Îngerul cu o singură aripă...

- Visam că dorm și la un moment dat am simțit că ceva îmi încălzește fața. Când am deschis ochii *în vis* am văzut că pe pernă este o aripă albă, strălucitoare. În fața mea, bătând aerul cu o singură aripă, era un înger cât o palmă, mare, de bărbat. Îngerul, care avea doar o aripă, era de fapt o îngeriță. Chicotea tot timpul, de parcă ar fi vrut să se joace cu mine.

Nici eu, nici îngerița nu am spus nimic. Atunci, ea mi-a întins un coș în care erau mai multe oglinzi mici, ca acelea de poșetă, și mi-a spus, fără să rostească vreun cuvânt, să aleg

una dintre ele. Pe capacul fiecărei oglinzi erau desenate niște simboluri și scrise niște nume: numele meu, al mamei, al fraților și surorii mele. Dar și alte nume. Pe una dintre ele era semnul $, al dolarului, iar pe alta, o cruce roșie și inițialele numelui tău. Știam că aceea este oglinda sănătății tale. Pusesem ochii pe o altă oglindă, însă în cele din urmă am ales, în gând, oglinda ta. Îngerița s-a apropiat de mine chicotind în continuare. Și-a pus aripa la loc și mi-a lăsat pe pernă două oglinzi: una cu numele tău, iar cealaltă, aceea pe care am vrut să o aleg prima dată. Atunci m-am trezit. Am stat o vreme, năucă, să mă dezmeticesc...

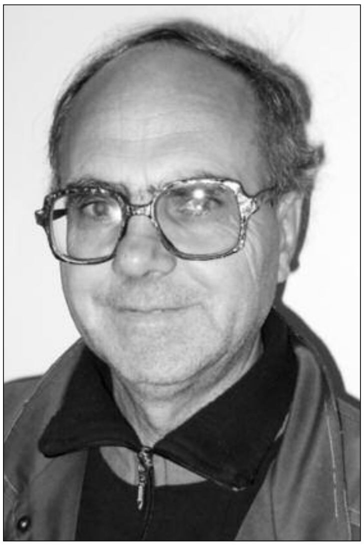
- Ce vis! Se pare că două îngerițe au grijă de mine... Știi că acum câțiva ani ai mai visat un înger la fel de mic? În urma acelui vis am scris poemul *Iubita mea poartă în palma stângă un înger. Un înger cât o lumânare aprinsă*... Dacă află preotul Gabriel despre vis, precis va spune că acest înger nu e de la Domnul, ci de la cel căzut... Ce treabă poți avea tu cu îngerii? Sau cu îngerițele? Nu mai visa, o să te certe preotul! Vrei să te certe preotul că visezi îngeri și îngerițe strălucitoare?

- Cum să opresc visul? Eu nu cred că rugăciunile pe care le citesc în fiecare dimineață l-au supărat pe Domnul și că El l-a lăsat pe îngerul căzut să mă ispitească. Dar de ce trebuie ca acest înger să fie trimis neapărat de cineva? Poate că nu l-a trimis nimeni. Poate că el este doar îngerul din vis, pur și simplu. Îngerul care chicotește și îmi împlinește o dorință, dacă tot mi-a dăruit cele două oglinzi...

Ianuarie 2018

Virgil DIACONU

Apocalipsa de carnaval

Într-una din cărţile sale de referinţă, Umberto Eco arăta că, în câmpul culturii contemporane, își fac frecvent apariţia două tipuri de intelectuali (din rândurile cărora fac adeseori parte și scriitorii): integraţii și apocalipticii. Bine poziţionaţi pe scena existenţei cotidiene, integraţii sunt într-o bună măsură mulţumiţi de ceea ce li se oferă acum și aici, privesc lucrurile într-un mod optimist, nu se revoltă niciodată, li se pare că trăiesc în cea mai bună lume posibilă, socotesc că orice se poate ameliora mai devreme ori mai târziu, nu intră în panică atunci când se declanșează o criză, ci își păstrează calmul și seninătatea, convinși fiind că situaţia se va redresa treptat, evită să privească spre semenii lor cu neîncredere, cu sarcasm, cu ironie, considerând că-i cazul să-i onoreze chiar și în unele circumstanţe mai delicate. La polul opus se află apocalipticii care, refuzând să se integreze în vreun sistem solid, își păstrează dreptul de a fi pururea nemulţumiţi de ceea ce li-i dat să vadă ochilor, de a-și exprima starea de spirit pesimistă într-o manieră nemenajantă, de a se revolta ori de câte ori întâlnesc nedreptatea, absurditatea, dereglarea, de a face cunoscut faptul că nu se simt câtuși de puţin bine într-o lume prost întocmită, grozav de precară, gata să-i sfideze, să-i sărăcească, să le uzurpe aspiraţiile și idealurile; nu cred că-i cu putinţă ameliorarea de vreo natură ori alta; intră în panică, se agită din cale afară de îndată ce societatea la ale cărei margini trăiesc intră într-o criză de proporţii mai mici ori mai mari, fiind pe deplin încredinţaţi că nimic nu-i redresabil, din moment ce nu mai poate fi câtuși de puţin ţinut sub control, cu atât mai puţin reorientat într-o direcţie ascendentă; se uită spre semenii lor într-un chip neîncrezător, sarcastic, ironic, socotind că se cade mai degrabă să le demaște impostura, decât să le aplaude vidul sufletesc, ipocrizia.

Înclinând să se manifeste apocaliptic, Dumitru Augustin Doman, autorul volumului de proză scurtă *Zbateri facile, strădanii futile* (publicat de Editura Bibliotheca din Târgoviște în 2017), privește spre lumea în care fiinţează de bine, de rău cu mânie, cu sentimentul că-i permanent sfidat, că nu se bucură nici măcar de o minimă protecţie, că-i îmbarcat pe o demenţială corabie care habar n-are încotro merge, că-i martorul coruperii celor mai elementare stări de lucruri, că-i este dat să asiste zi de zi la grotescul spectacol al inversării valorilor, că nu mai poate identifica niciunde o oază de inocenţă, o rază de speranţă, o fărâmă de demnitate ori prestanţă.

Se înţelege că, aflându-se într-o astfel de stare de spirit nihilistă, autorul concepe, cu voluptate, o seamă de personaje carnavalești, cărora li-i îngăduit să-și dea arama pe faţă, să-și denunţe nevolnicia, să se afișeze într-o manieră ostentativă, să-și divulge viciul, inconsistenţa, lipsa de valoare, urâţenia interioară, șarlatania. Foarte vizibili sunt suspușii (precum Timotei Scăraru din *Suferinţa dintre zece*

şi o sută de milioane de euro, Jan Porojan din *Jan Porojan şi balena de aur,* Codruţ Nămete din *Vipera cu corn în frunte,* domnul Peşte din *Casa lui Peşte,* Marin Tudosescu din *Puşculiţa domnului senator,* Hermann Ionescu din *Primarul imobiliar* etc.), cărora li se admite să parvină cu orice chip, să strângă bani în neştire, să ocupe poziţia pe care nu o merită, să delapideze statul, să trăiască într-o manieră parazitară, să nu-şi asume nicio responsabilitate, să se mintă cu neruşinare unii pe alţii, să-şi pună în funcţiune bunul plac, să-şi etaleze voinţa de putere, să iasă în prim-plan spre a-şi etala luxura, suferinţele imaginare, spre a-şi vădi complicitatea cu absurdul, cu versatilul, cu promiscuul, spre a-şi manifesta neostoita ambiţie cumulardă, să se compromită prin purtarea arogantă, prin felul de a fi caricatural, inconsistent, totalmente lipsit de autentică substanţă umană, prin grobiana lipsă de caracter, prin vorbirea agramată, printr-un stil lipsit de supleţe şi eleganţă, să se îmbete cu iluzia că ar reprezenta ceva demn de a fi luat în seamă, să-şi indice necontenit propensiunea spre emfaza nemăsurată, spre suficienţa ilară, spre autosatisfacţia infantilizantă.

Îndeajuns de vizibili sunt şi interpuşii (ca pseudoartistul din *Scriitor de ospătăriţe,* tânăra ingenioasă din *O sută de lei*, directoarea din *Repetent votat democratic,* Florin Petrean din *O pleurezie norocoasă în amor,* electronistul Dorel şi infidela-i consoartă Delia din *Un pistol pentru răzbunarea onoarei de familist,* vicleanul preot Ioan Coteanu din *Bordeianul Vasile cel Bătrân şi Bogat)*, ce nu duc lipsă de „zbateri facile”, de „strădanii futile”, dându-şi silinţa să o ducă un pic mai bine (după ce-i păcălesc pe alţii), să se remarce cât de cât, să ajungă acolo unde alţii mai norocoşi au ajuns mai demult, să-şi orneze existenţa cu tot felul de nimicuri, în a căror absenţă simt că se sufocă, să dea semne că există spre a se apuca mai degrabă în sus decât în jos, insistând să se producă într-un moment oportun, să jongleze la nivelul aparenţelor momitoare, să creeze impresia că ar fi mai mult decât ceea ce sunt de fapt, atrăgând insistent atenţia asupra lor prin felul în care caută să iasă din anonimat, să se evidenţieze cât de cât, să-şi umple golul sufletesc cu te-ai mira ce, să se ridice la înălţimea celor mai îndrăzneţe aspiraţii mai puţin vizibile.

În ceea ce îi priveşte pe supuşi (aidoma nevoiaşilor găzduiţi în *Casa Geta*, lui Ilie cel mut din *Ilie face coteţ pentru porci*, iscoditorului cântăreţ Adrian din maieutica schiţă *Ninsoarea din ajun,* clienţilor din cârciuma *La Gogu,* prezentaţi în bucata epică *Texticolul lui Hitler*), ridicaţi (prin bunăvoinţa autorului care-i simpatizează) la rangul de personaje, ei se văd nevoiţi să fiinţeze într-o modalitate litotică, să supravieţuiască, în condiţii mizerabile, crizei vitregitoare, să suporte presiunea nemiloasă a celor mari şi tari, ce nu se pot îmbogăţi decât sărăcindu-i de la o zi la alta pe aceşti indivizi mărunţi, neînsemnaţi, reduşi la nimic, incapabili să-şi depăşească blestemata stare de imanenţă înverşunată, să-şi construiască un destin favorabil, să iasă din cercul mizeriilor cotidiene, să intre în posesia unor bunuri elementare, în a căror lipsă viaţa lor riscă să se atrofieze, să-şi piardă flexibilitatea, să devină facilă şi futilă, să se desfăşoare într-un mod mecano-repetitiv, neizbutind să-şi asigure niciodată acel spor de diferenţiere menit să-i dea sens, să-i confere semnificaţie, să o izbăvească, să o ridice deasupra nevolniciei, handicapului, vicisitudinii.

Constituită ca o replică îndrăzneaţă la adresa insuportabilei, degradatei, deficitarei lumi reale, lumea ficţională domaniană se conturează frenetic, intempestiv, năvalnic, luând forma unei „apocalipse vesele”, de carnaval, în al cărei orizont strâmt, contractat, transcendenţa se vede nevoită să bată în retragere, să se estompeze, omul e obligat să se dezomenească întruna, înstrăinându-se de rosturile-i autentice, lăsându-se în voia imposturii, ipocriziei, inautenticităţii, consimţind să-şi sacrifice *fiindul* de dragul proliferării avutului, să-i prefere demnităţii derizoriul, să le facă pe plac absurdităţii, dezonorării, perversiunii, să renunţe la omenie, la onestitate, la bun-simţ spre a se

pricopsi cât mai repede cu putinţă, alegând să se compromită, să-şi sfideze semenii, să se desocializeze (tocmai într-un moment în care exigenţa de socializare devine din ce în ce mai expresă), să se secularizeze cu asupra de măsură, să se complacă într-un *modus vivendi* de o versatilitate extremă, de-a dreptul sfidătoare.

Tehnic vorbind, arta povestirii domaniene înclină spre realismul minimal, se foloseşte de reprezentarea concisă spre a-şi atinge ţelul pronunţat demascator, recurge (din când în când) la hiperbolă cu intenţia de a scoate mai repede în relief ceea ce merită să fie sancţionat fără niciun fel de întârziere, face deseori apel la felurite procedee de caricaturizare copioasă, pentru a da în vileag viciozitatea unor personaje spectrale, nu ezită să demaşte voluptuos orice formă de acumulare gregară, de alienare ridicolă, de proliferare ilară, apelează la portretul sumar ori de câte ori simte nevoia să ne dezvăluie, fără menajamente, vreo figură desfigurată, neînstare să-şi mai găsească, la momentul potrivit, calea spre umanitatea adevărată, nedecăzută, elevată, îşi face din plin datoria de a sublima bârfa, de a transfigura anecdoticul brut, determinându-l să îmbrace o formă artistică, să se aşeze sub incidenţa izbăvitorului *catharsis*, să devină monumental (în sens estetic), demn de reţinut de către cei avizaţi să-l recunoască din perspectiva izbânzii creatoare, obţinute cu trudă şi sacrificii.

Viorel NICA

Memoria mitică a poetului și melancoliile sale

Sterian Vicol s-a încredințat miticului Femios pentru a-i purta în lumea de sensuri a literaturii legendele și miturile, deopotrivă cu amintirile care-i poartă sufletul. În Femios, personajul din *Odiseea*, care spune: „Sunt inspirat de un zeu de sus/ Dar mi-am învățat singur meșteșugul”, poetul se proiectează în ceea ce reprezintă partea eternă de aspirație și vis. Totodată, prin Femios se conturează și mitologia erosului așa cum îl înțelege și, mai ales, îl trăiește plenar Sterian Vicol.

Erosul vicolian răsfrânge plutonicul și uranicul, iubirea fiind văzută în carnalitatea și în spiritualitatea ei. Iar feminitatea se constituie și se revelează ca proiecție a aspirațiilor mitologizante. Sterian Vicol își conturează liric un spațiu al lui, cu toposuri particulare – Râpa Zbancului („...Râpa Zbancului însumează/ toate izvoarele cu inimle lor în/ sunetul apei și al clopotelor,/ al vocilor uitate către alte voci (...)// Râpa nu-i o groapă cum ar părea/ la prima vedere; ea, Râpa Zbancului,/ atârnă de cer ca un leagăn prin care/ copii și părinți ating marginea lumii!”), de exemplu, cu arborele sacru, *stejarul*, care-l reprezintă în simbolismul lui vegetal în ceea ce este și în ceea ce aspiră să fie, fiind, de asemenea, și un *axis mundi*, copacul care-i sacralizează lumea. Stejarul transpune în mit imaginea tatălui și a lumii acestuia: „Din fibra lui, la umbra de părinți/ creanga lui ne toarce zilele fierbinți”. Alături de stejar, apare și salcâmul în al cărui simbolism se relevă imaginea transcendentului care coboară: „Ce are totuși, Doamne, sârma de rufe/ cu salcâmul de care-i legată în zori,/ când biciul cărării trece prin tufe/ direct spre cuibul cu privighetori?”. Aceste elemente ale imaginarului îl fixează într-o geografie reală, însă locurile acestea nu sunt indiferente. Ele au poveștile lor, visurile lor, iar poetul le scrie mitologia. Erosul umanizează și înnobilează această mitologie, arcuind semnificația unui panerotism.

Volumul al treilea din *Memoria lui Femios. Ielele și elegiile lui Terian*, Editura Junimea, Iași, 2017) reunește mai multe secțiuni – *Elegiile puiului de stejar*, *Cartea de duminică sau Râpa Zbancului*, *Drumul cârtiței sau învățături în casa bătrânului orb*, dând impresia unei antologii de autor, organizate în jurul unei idei, și anume raportarea poetului la timp în dubla lui dimensiune, istorică și mitică/mitizantă, situație lirică ce-l pune într-o triplă relație – cu sine, cu lumea, cu universul.

Mottoul din Khalil Gibran („Arborii sunt poeme/ pe care pământul/ le desenează pe cer./ Noi îi doborâm și-i transformăm/ în hârtie pentru a trasa urmele/ vidului nostru interior”) relevă disponibilitatea poetului pentru reflecția asupra meșteșugului artistic, a condiției creatorului în raport cu propria creație.

Două sunt dominantele tematice relevante pentru modul lui Sterian Vicol de a-și construi imaginarul poetic. Una reliefează meditația asupra creației, asupra raportului dintre creator și propria creație, asupra condiției artistului, alta, meditația asupra erosului. Poezii precum *Manuscrisele tale*, *Fiecare vers*, *Scrisul*, *Capcana*, *Poezia*, *Nu bateți cuie în stejar*, *Cel care*, *Acolo*, *Dacă poetul*, *Strofe la marginea poemului*, *Fântâna*, *Scrisul meu ultim* pun în ritmuri poetice și transformă stările inefabile, cu antinomiile inerente, în starea lirică prin care se individualizează Sterian Vicol ca poet.

Relația complexă dintre creator și creație, cu multitudinea problemelor legate de comunicare și *cuminecare*, de relația dintre real și ideal, transpare în *Strofe la marginea poemului* în interogații retorice de un dramatism tulburător: „O, scrisul pe cine trădează, dacă trădează,/ când zeii sunt pâinea, hrană pentru poeți,/ când fiecare vers e o colină în amiază/ și lanul de grâu e-o dâră de săgeți?”

Iar în *Manuscrisele tale*, poetul meditează asupra moștenirii sale spirituale în aceeași notă tulburătoare derivată din asocierea cu motivul timpului ireversibil: „Între mâna singură a mea/ și pescărușii tăind orizontul,/ tremură manuscrisele mele/ cum frunzele toamnei la ușa/ mănăstirii demult părăsite!” Credința susținută de certitudinea puterii de dezmărginire a omului prin gândul creator se relevă în *Capcana*: „Poeții sapă în grădina cu îngeri (...)// În curțile domnești, în albe pridvoare,/ poeții vor scrie în vis cum nisipul/ le soarbe poemele mai ‘nainte de a fi/ foaie străvezie tăiată dintr-un trunchi!”

O definiție a poeziei, „fiară bolnavă”: „Poezia-i altceva (...)/ e poate mama de cântec al stejarului/ din vale, unde nu-s ziduri!”, transfigurează stările interogative în stări ale poeziei. Iar o mărturisire: „Între foaia pe care se înșiră versurile/ mele și stejarul lăudat, inspirația/ e semnul singurătății, fluturând,/ pentru o clipă, în bătaia vântului/ cosmic, dintr-un secol (fără vindecare)/ timpul care s-a scurs”, proclamă libertatea scrisului: „scrisul meu e liber”, și tainele ființei: „Eu cine-s?”

Un răspuns posibil la această întrebare ar putea oferi poezia de dragoste, poezia în care sufletul poetului se risipește cu bucuria primului om care a descoperit/inventat dragostea. N-aș spune că erotica lui Sterian Vicol este predominant carnală, *corporalistă*, în dihotomia lui Ortega y Gasset, care o punea alături de *iubirea curtenească*, emanând lascivități de tip oriental. Poetul cântă femeia – *ielele* („Vine ele, ielele, purtând pe brațe/ somnul aerului, legănându-l,/ vin ele și-mi aduc o cană cu vin/ să pot să scriu despre ele/iele!”), dar în acest mister al feminității el caută rezonanțele mitului. Dionisiacul aspiră la apolinic. Romanticul Sterian Vicol accede la seninătatea clasicului, seninătate rezultată din conștientizarea prevalenței rațiunii asupra fondului dionisiac. Expansiunile erotice țin de întoarceri într-un timp al iubirii aurorale care coincide cu descoperirea lumii și a sinelui: *Ielele*, *Lanul de cânepă*, *Elegiile puiului de stejar* (XIV), *Cât frunza de grea*.

Preocupările de identitate ale poetului Sterian Vicol se leagă de stăruința configurării unui *topos*. Acest topos este Râpa Zbancului și spre el își duce poetul toate dorurile, melancoliile, iubirile. Acolo sunt amintirile lui, locul lui sacru, punctul originar din care poate cuceri lumea. Locul are elementele lui de imaginar: *stejarul*, un dublu vegetal al poetului însuși, din tăria căruia își extrage seva pentru a înfrunta obstacolele și renunțările, *salcâmul*, *fântâna* și, mai ales, oamenii – bărbați ca moș Haralambie, femei nenumite, *ele* metamorfozate în *iele*, acele *ele*/*iele* care ispitesc inocența bărbatului pur.

Dacă poetul își caută drumul spre inima poeziei, dacă pașii lui se pierd în lanuri de idei și de sentimente, el se poate defini pe sine („poetul e chiar vama ce-l întunecă!”), descoperindu-și viața ca Arhimede răsfrânt asupra visului său: „Viața mea demult o fi sânge/ În sângele vulturului care mi-a ciugulit/ Ochii, în dimineața când înscriam/ Planetele în cerc pe țărmul înclinat,/ De-atunci, ca o dulce renunțare”... În momentele lui faste, Sterian Vicol este un mare poet.

Ana DOBRE

8-9 februarie 2018

„Am scris, nu m-am supus!”

Volumul de poezii **Dizgraţii (I) - Timpul Puterii vs. Puterea Timpului**, apărut în toamna trecută la Editura Tracus Arte, reuneşte între copertele sale trei părţi distincte, numite de autor *Timpul Puterii*, *Dizgraţii* (*vechi şi noi*) şi *Epilog*, fiecare parte fiind însoţită de un moto, ca semn al unei discrete aluzii la mesajul pe care **Valentin Predescu** îl transmite plenar în versurile sale.

Într-o formulă poetică ce nu ţine de noile tendinţe, Valentin Predescu oferă cititorilor săi un volum consistent, lucrat până la ascuţirea emoţiilor, evaluând cu o luciditate pătrunzătoare tarele acestei lumi aflate în declin, suprasaturate de „interese toate dând pe-afară”. El deconspiră, cu „strigătul din străfunduri” al poemelor multă vreme arestate, experienţele limită ale unei realităţi dureroase. Fiecare poem este un tablou care dezvăluie habitatul încărcat de zbateri al poetului, conflictele sale lăuntrice şi cele referitoare la falsa libertate, răzvrătirea sa tristă şi sentimentul că se află, inevitabil, într-un imperiu al răului: „Peste-o lume de câinie/ mor poeţii mari şi mici/ lacrime-n căuş de pâine/ transpirând firmiturici/ iar în Ţara neputinţii/ unde brandul suferinţii/ e o laudă a fi'nţii/ soarta scribului cetăţii/ e-ncâinită-n scoarţa Cărţii.” (*Ţară de câinie*).

O sensibilitate stimulatoare şi un dor purtător de speranţă particularizează scriitura lui Valentin Predescu: „Să mai trăiesc măcar un braţ de ierburi/ un secol de iubire a vorbelor în suflet/ s'-ating nespusul cu ancilare verburi/ să-naripez protonic neastâmpărul din cuget.” (*Trăirea-n viu*).

Acest volum de versuri este ca o developare a unor experienţe trăite într-un registru dramatic. Are un discurs viu, uneori aspru, orientat mereu către spiritul vremurilor indiferente la rostirea Adevărului, vremuri care ameninţă şi astăzi „Împărăţia (...) poeţilor îngeri”: „Împărăţia este Poezia ca libertate eternă a vieţii de dincoa şi dincolo de moarte./ Împărăţia este Moartea căprioarei, frigul şi foamea căţelei ce-şi pierde puii de lapte./ Împărăţia este a poeţilor îngeri, zvelţi şi nesanctificaţi în perfida cetate/ şi numai casele sunt ale altora şi Dumnezeu va şti în care să intre.” (*Împărăţia*).

Poeziile lui Valentin Predescu au un substrat critic uşor de identificat, chiar şi în cele înclinate spre mărturisiri stăpânite de pudoare, în dialogul cu divinitatea, în cele amprentate de sentimentul disconfortului sau de durerea cauzată de amintirea rătăcirilor: „Târziu de-acum/ numai o moarte mi-ar mai putea îmbătrâni solitară/ dacă cineva i-ar şopti la ureche gloria şi jertfelniţa mea.” (*Eu însumi*).

Valentin Predescu este una din puţinele voci care pun accentul în poezia lor pe incriminarea unui regim sumbru şi rău prevestitor: „Desfid Puterea ca pe-o otravă în mâncarea/ de zi cu zi, în sufletul ce-şi caută plecarea./ Desfid Puterea viermilor mucegăiţi printre Palate/ în cârd cu hoţii ajunşi să-mpartă poporului dreptate.” (*Timpul puterii/ 4. Pustiul*).

Aleg spre final câteva fragmente ale unui poem care mi-a atras atenţia la prima lectură a cărţii, un testament liric construit cu grijă, torenţial, menit să înmulţească vocile celor care-l rostesc: poetul însuşi, poetul imaginat de poet, poetul desprins din poet şi lăsat să plece singur la drum, ori chiar îngerul său liniştit...

„Ai grijă de tine. Nu te hazarda.
Nu te apuca să crezi că viaţa-i floare la ureche.
Vei progresa pas cu pas. Totul e să ai idei
şi fiecare idee să fie o istorie.
Ai grijă de tine. Acolo unde te duci
apleacă-ţi urechea la tot ce se lasă-n tăcere.
(...)
Ai grijă de tine.
Te iubesc cu atât mai mult
cu cât vei fi mai departe, cu cât mai greu te voi vedea.
Dac-au existat sentimente profunde
ele poate că ne-au mai înşelat pe alocuri.
De aceea vezi că drumul către cu totul altceva
va fi ca o nouă-nverzire a creşterilor de pân'-acum.
(...)
Ai grijă. Totul e-al tău: copiii, copilăria, menirea
şi vitele toate pe izlazul de necuprins al umanităţii
şi-al ierburilor.
A ta e toată economia şi toată cultura
acestui pietroi spaţial
în care lucrurile trec prin rotunjimi discutabile,
inconştiente şi ostile,
ale tale-s toate circumvoluţiunile cerebrale
a tot ce se creează,
postulează şi ratifică,
totul te urmează, rămâne numai ca tu să ştii
a urma Marele Drum
al mai marelui tău destin.
(...)
Îţi doresc o luptă dreaptă. Fii numai cu grijă
ca în drumul pe care te baţi să nu se stârnească
un praf inutil.
Cu bine! (*Marele drum*).

Liliana RUS

JESÚS G. MAESTRO
FILOZOFIA POEȚILOR

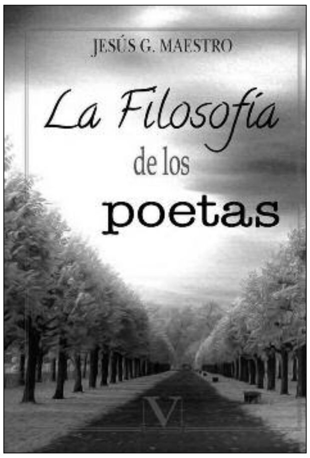

Prezentare

Am fost întrebat deseori ce este poezia. Este foarte uşor de răspuns la această întrebare. Şi o voi face chiar aici. Chiar acum.

De asemenea, am fost întrebat foarte des de ce spun la orele pe care le predau la Universitate, în cărţile mele şi la conferinţe – astăzi disponibile fără nici o rezervă în canalul meu de Youtube – că poezia nu poate fi interpretată ca o hieroglifă, când multe dintre poezii sunt sau par a fi.

Când spun că poezia nu trebuie interpretată ca o hieroglifă, vreau să zic că poezia, literatura nu trebuie citite ca şi cum ar fi o ghicitoare, altfel spus, ca şi cum ar fi ceva ingenios şi nimic mai mult. Ca şi cum ar fi o ghicitoare, un descântec, sau ceva asemănător.

Poezia este filozofie în vers. Arta, dacă nu dispune de idei, nu este artă. Şi poezia, fără idei, este pur şi simplu o jucărie sunătoare. Asta fac poeţii slabi, transformă poezia într-o jucărie sunătoare.

Cu asta vreau să spun că literatura este rezultatul reflectării umane, o reflectare ce trebuie construită progresiv (nu se improvizează, ca un câştig la loterie, la pronosport sau la un joc de hazard), şi, bineînţeles, este rezultatul esenţial al unei logici, al unui raţionalism şi al unei practici, care nicidecum nu se improvizează, pentru că se bazează pe cunoaşterea literaturii, a materialelor sale, genurilor sale, originile, ficţiunile, posibilităţile sale de cunoaştere istorică, socială, economică, politică, filologică, filozofică, antropologică, etc.

Cine se apropie de literatură ca şi cum un poem ar fi o ghicitoare, un descântec ce trebuie dezlegat, ca o taină ce trebuie descoperită, este un naiv – sau un inconştient – care ignoră realitatea literaturii. Pentru că poezia nu este o carte de magie pentru a-i încânta pe oameni, nici pentru a-i seduce, nici pentru a oferi plăcere, nici pentru a stârni comentarii.

Poezia este o formă de interpretare al cărei sistem de idei cere cititorului să dispună, sau să atingă un raţionalism insolit sau inedit. Nu e suficient ceea ce se cunoaşte până în acest moment. Literatura bună, poezia bună, adevărata artă cer idei noi, idei a căror noutate se explică printr-o putere superioară şi diferită oricărei puteri interpretative disponibile sau cunoscute anterior.

Asta este poezia, un sistem raţional de idei, de idei care cer o explicaţie inteligibilă din partea cititorului. Poezia este o provocare a inteligenţei umane, aşa cum este, de fapt, toată opera de artă. Insist: poezia este filozofie în vers.

Nu este pentru prima dată când insist în ideea conceperii poeziei ca raţionalism pur, deseori mascat de un iraţionalism de design. Marchizul de Santillana vorbea despre „frumoasă acoperire". Dar poezia nu este o simplă înfrumuseţare a realităţii, nici a materialelor literare. Poezia este construcţia unui raţionalism dat la o scală diferită de raţionalismul aparent şi superficial.

Nu se poate să nu citez aici următoarele cuvinte ale poetului şi filozofului José Sánchez Tortosa, într-una din cele mai clare referiri la ceea ce este Filozofia: „Filozofia este o armă de distrugere masivă. Ea dinamitează miturile din care se hrănesc masele, care produc identitate, sub a cărei greutate moartă indivizii sunt dizolvaţi. Este războiul împotriva relativismului şi a dogmatismului. Este apărarea împotriva limbajului comun, ziaristic, politic, împotriva puterii oarbe a maselor, căci masele nu pot filozofa. Inamicul său este stupiditatea, care, ca şi Dumnezeu, este prezentă peste tot şi în unul însuşi. Eul nu este idiot. Scriu pentru a distruge."*

Imperative asemănătoare pot fi predicate, de altfel, despre ceea ce este poezia. Ne legăm de această declaraţie, ţinând cont de separarea care, din cauze datorate interpretărilor interesante din cartea a X-a a Republicii lui Platon, s-a dorit mereu să se impună între Poezie şi Filozofie. Numai poeţii slabi scriu poezie fără a ţine cont de filozofie, cum s-ar zice, fără a ţine cont de realitate.

* Citatul a fost luat de autor din prezentarea blogului lui José Sánchez Tortosa, http://www.josesancheztortosa.com (30.07.2017)

Traducere Elisabeta BOŢAN

S-au întâmplat la Centrul Cultural Piteşti

■ 1 martie: Clubul literar-artistic *Mona Vâlceanu*, având-o invitată pe profesoara-scriitoare Anca Barbu. Coordonator: scriitoarea Mona Vâlceanu. Organizator: Centrul Cultural Pitești

■ 3 - 4 martie: Mișcarea Culturală *Poarta către Tine*, ediția a VI-a – manifestare sub deviza *Descoperă arta!* Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Asociația Culturală *Poarta către Tine*. Coordonator: promotorul cultural Sabina Laiber.

■ 5 martie: Medalion artistic susținut de copiii care urmează Cercul de pictură *Sensibilitate și culoare*, coordonat de prof. Elena Zavulovici. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: prof. Elena Zavulovici.

■ 6 martie: Spectacolul muzical-artistic *Mărțișoare pentru fiecare*, susținut de Trupa de Teatru *Robertto*, coordonată de Robert Chelmuș. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: artistul Robert Chelmuș.

■ 7 martie: Spectacol de folclor dedicat Zilei Internaționale a Femeii, susținut de copii și tineri de la cursul de canto popular coordonat de Valentin Grigorescu. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: profesor de canto popular Valentin Grigorescu.

■ 8 martie: Expoziția de artă decorativă, sub genericul *Transparent*, autoare Mariana Frățița, artist plastic, membru Uniunea Artiștilor Plastici Gorj. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: Carmen Elena Salub

■ 12 martie: Lansarea numărului 1/2018 al revistei *Cuvântul Argeșean*. Cenaclul *Armonii Argeșene*. Organizatori: Centrul Cultural Pitești, Liga Scriitorilor Români-Filiala Argeș și redacția revistei *Cuvântul Argeșean*. Coordonator: redactorul-șef al revistei *Cuvântul Argeșean*, scriitorul Nicolae Cosmescu.

■ 14 martie: Proiectul cultural-educativ sub genericul *Viața merge înainte*, susținut de poeta Simona Vasilescu. Invitat: ing. Nicolae Dobre. Coordonator: poeta Simona Vasilescu.

■ 19 martie: Expoziția de pictură în acuarelă și tempera sub genericul *Universul interior*, de Aramax, artist plastic din Germania. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: Carmen Elena Salub.

■ 20 martie: Medalion George Topârceanu. Cordonator: scriitorul Ioan (Nelu) Vișan.

■ 21 martie: Spectacolul muzical sub genericul *Vin Floriile cu soare!*, susținut de Ansamblul Folcloric *Doruri Argeșene*. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Asociația *Eurosenior* a Pensionarilor și Expropriaților din România. Coordonator: Florica Bratu, președinte executiv al Asociației *Eurosenior* a Pensionarilor și Expropriaților din România.

■ 22 martie: Colocviul cu tema *Istoria uitării: civilizații antice mai puțin cunoscute*, în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul *Istorie și istorii cu Marin Toma*. Organizator: Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie *Armand Călinescu* și redacția revistei-document *Restituiri Pitești*. Lectură-spectacol sub genericul *Eternul Feminin*. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Fundația literară *Liviu Rebreanu*. Coordonator: poeta Allora Albulescu.

■ 24 martie: Spectacol muzical susținut de Tiberiu Hărăguș și Grupul Folk *P620*, dedicat Orei Pământului. Organizator: Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești. Locul desfășurării: Piața Primăriei Municipiului Pitești. Coordonator: cantautorul Tiberiu Hărăguș.

■ 26 martie: Expozițiile *Arhitect Victor Ștephănescu între stilul național și modernism; Arhitectura interbelică pe litoralul românesc*. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Ordinul Arhitecților din România. Coordonator: președintele Ordinului Arhitecților din România, arh. Eugeniu Ivănescu.

■ 27 martie: Simpozionul cu tema *100 de ani de la Unirea Basarabiei cu România*, în cadrul proiectului cultural-educativ *Piteștii și Marea Unire*. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: lector univ. dr. Marin Toma, redactorul-șef al revistei-document *Restituiri Pitești*.

■ 29 martie: Simpozionul cu tema *Modele culturale. Punți interculturale*. Organizatori: Centrul Cultural Pitești, Asociația Solidaritatea Umană *Nova* Pitești.

Parteneri: Inspectoratul Școlar Județean Argeș, Agenția Județeană de Ocupare a Forței de Muncă Argeș, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Argeș, Universitatea Pitești, Serviciul Imigrări Argeș. Coordonatori: Carmen Elena Salub și președintele fondator ASUN, col. (r) Niculae Jianu.

APARIȚII EDITORIALE: Revista lunară de literatură *CAFENEAUA LITERARĂ* nr. 3/2018, Revista lunară de cultură *ARGE*ª (nr. 3/2018), Revista trimestrială *RESTITUIRI PITEȘTI* nr. 1/2018, Revista trimestrială *CUVÂNTUL ARGEȘEAN* nr. 1/2018

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Redactori:
Gheorghe FRANGULEA
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/216348

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicaţii.

I.

Ada, Amada sau cum te mai cheamă,
Pe limba-ndoită a zeilor gurii.
Ada, Amada, întinde-te dară
Şi dă-mi nostalgia şi mierea făpturii.
Ada, Amada, cu sâmburi sub tâmplă,
Cu umeri de ceaşcă de ceai chinezesc,
Rupe-ţi odată aţa şi-n patru
Pe firul ei să te răsucesc,
Pe faţă, pe spate, zvâc de bărbat
Fulgerat de femeie.
Ada, Amada, cântă-mi din coapse
Romanţe de lacăt, romanţe de cheie.

II.

Fetiţa roz, cu fluturi şi pene
S-a dus, s-a şters dintre-amintiri.
Cântec năuc, beat de semne,
Rămâi şi tu, cel mai trist dintre miri.
Fetiţa roz n-a crescut niciodată,
Ca să-ţi fie mireasa după care tânjeai.
Aţi murit amândoi.
Ea de timp despuiată,
Tu fără să ştii că treceai.

III.

Să mă apropii la câteva versete de tine,
La câteva răsuflări.
Să-mi trec palmele ca peste ondine
Ca peste litere mari, ca peste comori.
Să ieşim din noi, din teci de mătase,
Cum ies balerinele din zbor şi nu dor.
Să ieşim odată din oase,
Liberi şi blânzi ca doi sicomori.

IV.

M-am pierdut de mine, de lumea mea sărată,
De merele, de covrigii cu mac
Şi de subsuorile de scorţişoară.
Atârn, ameţită de atâtea fluide,
De echinocţii suave şi fără de leac.
Elegii cresc din mine, cresc seminţe
şi bani de argint.
Ce-am făcut cu prelungile, duioasele ruine?
De ce nu mai pot să mă mint?

V.

Sunt o emoţie cu ochii oblici şi degete lungi.
Nu voi şti niciodată despre mine
Mai mult decât suferinţa de-acum.
Poate că toartele pântecelui mi se vor mai tulbura,
Poate că vor mai plânge,
Poate chiar vor ţipa.

Poate că în lumina cea nouă voi planta
Un arbore cum nu mai există.

Mă voi agăţa de el cu ochii oblici
Şi cu inima împăturită ca o batistă.
Cu degete lungi voi pipăi, voi vedea
Ce până mai ieri mă durea.
Poate că voi fi eu şi încă ceva.
Sprijinită de noua cruce, de noua iertare,
Voi crede din nou şi voi învăţa.

VI.

Femeia fără lacrimi
Nu mai încape în propria colivie.
Nu-şi mai ştie pe de rost
Nici degetele, nici amintirile
Şi se stinge în apă tulbure,
Cu surâsul mic şi îndoit.
Femeia fără lacrimi
Se scurge prin braţele mele,
Pândind întoarcerea
Eroului necunoscut.

VII.

Ţigăncile răsăritului îşi sumeţesc păcura,
Brăţările isterice şi vinele în zigzag,
În timp ce pântecul orbitor ca un miel viu
Sângerează pe-o orgă înjunghiată
Încetişor, încetişor.

Denisa POPESCU